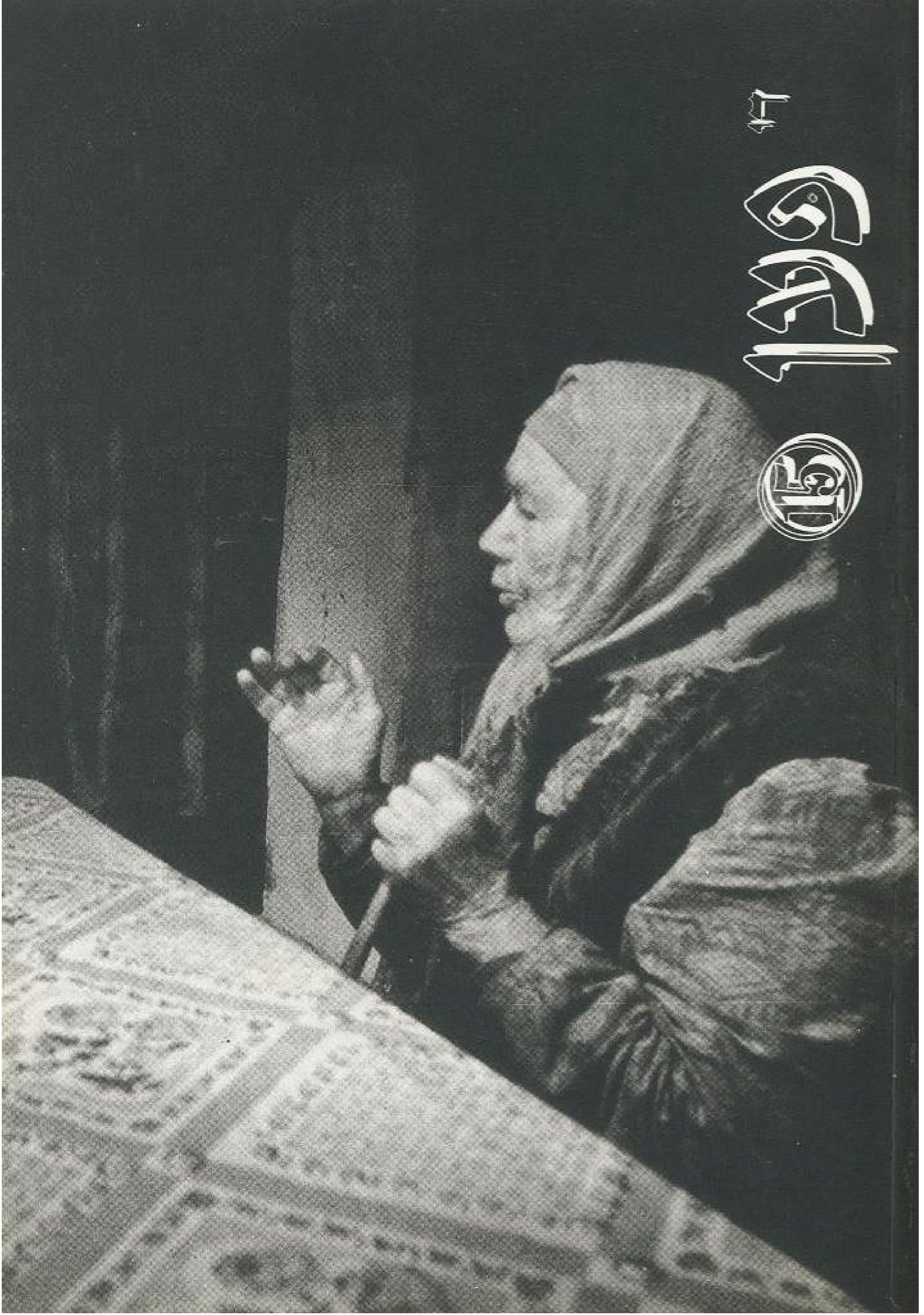

די פּען 15
תשרי תשנ"ו \ אָקטאָבער 1995

רעדאַקטאָר:
הירשע=דוד קאַץ

פֿאַרוואַלטונגס=רעדאַקטאָר:
גענאַדי עסטרייך

רעדאַקציע:
מאיר באָגדאַנסקי
אליקום=געצל קלעפּפּיש
דוב=בער קערלער

אַבאָנאָמענטן,
מאַנוסקריפּטן,
קאָרעספּאָנדענץ:
Managing Editor
The Yiddish Pen
Golden Cross Court
4 Cornmarket
Oxford OX1 3EX
England

טעלעפֿאָן:
(+) 44 1865 798989

פֿאַקס:
(+) 44 1865 798987

געגרינדעט פֿון דער
משפּחה טאַבאַטשניק
צום אָנדענק פֿון
יידישן פּאָעט און
פּראָזאַאיקער
מענדל טאַבאַטשניק
(1975 — 1894)

פֿאַרלאַג „דריי שוועסטער"

פּאָעזיע

זיאַמע טעלעסין (ירושלים): אַ סאָנעט מיט איבעריקע שורות 1
קלאַודיאַ בלאָם (בערלין): אין קאַלטן מאָך 2
רחל בוימוואָל (ירושלים): די ביימער שאָקלען מיט די קעפּ 4
זשאָהאַנאַ יאַקובאָוויטש (פּאַריז): אַ גראַם 5
חנן קיעל (ניו=יאָרק): וואַנדער=חלום 6
באָרים קאַרלאָוו (וואָלוועקאָט): אין פֿלוג 7

פּראָזע

הירשע=דוד מעינקעס (קאַפּעלולאָ, וויילז):
דער מלאך פֿון מאַרציבאַל 8

אינטערוויו

אלכסנדר לאָקשין (אינטערוויואירט: ג. עסטרייך) 32

פּאַראָדיע

גענאַדי עסטרייך (אָקספֿאָרד): סע שלאָפֿט זיך ניט . . . 35

תּיקון=טעות

מ. אָליצקי (ניו=יאָרק): פֿונעם אַמאָל 36

הילע:
די דערציילערין
פֿאָטאָ פֿון רימאַנטאַס דיכאַוויטשיוס (ווילנע)

The Yiddish Pen 15

monthly for Yiddish poetry and prose

October 1995

Editor:
Dovid Katz

Managing Editor:
Gennady Estraikh

Editorial Board:
Majer Bogdanski
Elyakum G. Klepfish
Dov-Ber Kerler

Address for subscriptions, manuscripts and correspondence:

Managing Editor
The Yiddish Pen
Golden Cross Court
4 Cornmarket
Oxford OX1 3EX
England

Telephone:
(+) 44 1865 798989

Fax:
(+) 44 1865 798987

Published by the Oxford Institute for Yiddish Studies

Registered Company No 2939841
Registered Charity No 1045738

Founded by the Tabatznik family in memory of Yiddish poet and novelist
Mendel Tabatznik
(1894 — 1975)

Three Sisters Press

Poetry

Ziama Telesin (Jerusalem): Sonnet with Extra Lines 1

Klaudia Blos (Berlin): In the Cold Moss 2

Rokhl Boimwohl (Jerusalem): Trees Shake their Heads 4

Johanna Jakubowicz (Paris): A Rhyme 5

Chonon Kiel (New York): Wandering Dream 6

Boris Karloff (Wolvercote): In Flight 7

Prose

Heershadovid Menkes (Capelulo, Wales): The Angel of Martzibal 8

Interview

Alexander Lokshin (interviewed by G. Estraikh) 32

Parody

Gennady Estraikh (Oxford): Insomnia 35

Correction

M. Olitsky (New York): Once upon a Time 36

Cover:
The Storyteller
Photo by Rimantas Dichavičius (Vilnius)

דער מלאך פון מאַרציבאַל

הירשע־דוד מעינקעס

איך האָב זיך אַראָפּגעכאַפּט אין מיכאַלישעק. בין איך גלייך אַריין צוביילע אהרן־וועלוול׳ס. „ביילקע פון די מעשיות״ האָט מען איר גערופן. דאָס זיינען ניט געווען קיין מעשיות פונעם מיכאַלישקער „ליגנער״. יענער האָט דערציילט אַז אין סמאַרגאָן איז געווען אַזאַ גרויסער שניי, אַז אַ פערד האָט אַריינגערוקט אַ פוס אין קוימען און ערשט איבעראַיאָר האָבן אים די שניטערקעס אַרויסגעצויגן. ביילקעס אַ מעשה איז געווען אַ מעשה. מ׳האָט גערעדט אַז אין אַ בלאַט גמרא וואָלט זי זיך אויך ניט פאַרבלאָנדזשעט. פונדעסטוועגן איז זי פון גאָטס קאָזאַקן ניט געווען. אַלצדינג וואָס טרעפט זיך אויף דער וועלט קען זיך טרעפן ביי איר אין די מעשיות.

אַנדערש האָט מען איר „די מומע ביילקע״ גערופן. אַלעמענס אַ מומע איז זי דאָך ניט געווען, נאָר מיינע איז זי געווען אַן עלטערמומע. זי האָט זיך מיט מיר דערפרייט, אַ דאַנערשטיק איז דאָס געווען: „איי הירשע־דוד, האָב איך פאַר דיר אַ מעשה!״

באַלד אויף אַן אָרט האָט זי צוגעגעבן אַז קיין מעשה דערציילט מען ניט ביי טאָג. אַ מעשה דערציילט מען נאָכדעם ווי עס באַווייזן זיך אויפן מיכאַלישקער הימל דריי שטערן ווי אַ סגול. ניט ווי קיין שורוק. אַ מעשה דאַרף מען אויך צוגרייטן אַ ביסל.

בין איך אַוועק אָפּגעבן זיך מיט מיינע זאַכן. צו דעם אַריין און צו יענעם אַריין. דערזען אויפן הימל דעם סגול, נעם איך און גיי אַריין צו ביילקען. ס׳איז געווען פון די לעצטע שטיבעלעך אויף ווילנער גאַס. נאָך אַ ביסל איז שוין די „קומסע״ און אוים מיכאַלישעק. זי איז געווען אַן

אלמנה אַן אָרעמע. פֿאַר מעשיות צאָלט מען דאָך ניט. זי זאָל הונגערן האָט מען אויך ניט דערלאָזן. קיין ליכט זיינען ביי איר ניט געווען, פֿלעגט זי אָנצינדן אַ קינעלע, און אַריינרוקן אין אַ שפּאַרונע צווישן די בעלקעלעך פֿון וואַנט. אַ קינעלע דאַרף מען היטן, מ׳דאַרף אַרויסציען אַז ס׳האַלט ביים סוף, האַרט לעבן וואַנט. אַנדערש קען אַ שריפֿה ווערן.

יעדע מעשה ביילקעס האָט זיך געצויגן פּונקט אַזוי לאַנג ווי דאָס קינעלע. זי האָט מיר דערלאַנגט אַ האָניק־זעמעלע און אָנגעצונדן אַ ניי קינעלע, עם אַריינגעשפּאַרט צווישן צוויי בעלקעלעך לעבן טיש. די דיקע פּאָדערשטע אָרעמס האָט זי זיך צונויפֿגעלייגט אויפֿן טיש, ביילקע, און מוסר מודעה געווען מיט אַ ניגון פֿון אַ מעשה:

נו, אַ פּאָטקעווע באַ אַ פֿיש
וואָליקעס באַ אַ האָן
ד י מ ע ש ה ה י ב ט צ אַ ך אָ ן.

אין מאַרציבאַל, הינטער גלובאָק אַפֿן פּאָלאָצקער וועג דאָרטן, איז געווען אַ גביר. „מענדל פֿון די ציגל״, אַזוי׳ט מען עם גערופֿן. אַ מנוול און אַ מיאוסקייט. וואָס זאָליך דיר זאָגן, רונד ווי אַ טון ביר. אַ כעסן אַ ייד. אַ קאָפּ רויטע האָר איז באַ עם געווען ווי אַ שריפֿה אין אַ שייער. די גאָמבע איז באַ עם געווען ווי באַ אַ חזיר. ווי רייך ער אי׳ ניט געווען, ט׳ער זיך נאָר באַקלאָגט אַז ס׳פֿעלט עם. ווער עם קלאָגט אַז די גרויפּן זיינען שיטער און ווער עם קלאָגט אַז די פּערל זיינען שיטער.

גאָט זיצט אויבן און פּאָרקעט אונטן. די ווייב זיינע, לאַנע־מינע, זי איז געווען אַ הויכע, אַ שוואַרצחנעוודיקע, אַקיצור, וואָס זאָליך דיר זאָגן, דאָס איז געווען אַ פּאַרשיין. לאַמינע ט׳מען איר גערופֿן. וואו זי אי׳ ניט געגאַנגען ט׳מען איר האָלט געהאַט. „דער רויטער אתרוגל״ מיט „לאַמינע די גוטע״, אַזוי׳ט מען זיי צוגעגעבן נעמען. צוגעגעבן אַ נאָמען איז דאָך פֿאַרפֿאַלן.

אַז דער שידוכ׳ט אַפֿן פֿייער געטויגט, דאָס׳ט מען באַלד געזען. באַ די כלה איז געווען אַ משפּחה בעזנאַדאַנעס. אין קאָנסטאַנטין האָבן זיי געלעבט, הינטער לינטיפּ. באַ זיי איז געווען מער אָרעמקייט ווי שכל. ס׳אַריינגעפֿאָרן דאָרטן אַ שדכן, נו, ט׳ער אַרומגעשמעקט, אומעטום אַ טאַפּ געטאָן. פֿרעג ניט, אַ שדכן טרעפֿט שוין וואו מ׳דאַרף ניט. אַ קוק געטאָן פֿאַר די אויגן די לאַנע־מינע, ט׳ער גלייך פֿאַרשטאַנען אַ׳ דאָס אי׳ דאָס די כלה וואָס די מאַרציבאַלער גבירים האָבן עם געשיקט אויסזוכן פֿאַרן קדישל. וויבאַלד געטראָפֿן, איז ניט געווען אַוואָס וויטער אַרומפֿאָרן. דעם בחורעץ ט׳זיך פֿאַרגלוסט אַ יפֿת־תואר אַן אָרעמענטש ער זאָל איבער איר שאַפֿן ווי מ׳שאַפֿט איבער אַ דינסט. קיין גוטער איז

ער דאָך ניט געווען. איבעריקנס איז דער שדכן מיד געווען. דער פערד זיינער איז אויכעט געווען מיד. האָט זיך אין קאָנסטאַנטין אָפּגעזוכט אַ צוגעפּאַסטע כלה, איז אָפּגעזוכט.

מעגסט מיר גלייבן, די לאַמינע ט׳זיך אויכעט ניט אַרויסגעלאָזן פון געשעפט. דעם רומפּל ט׳מען אין מאַרציבאַל באַ זיי אין מויער דאָרטן געמאַכט. דער מענדל וואָלט איר פּאַר אַ כלה גענומען זאָל זי אַפילו אַריינגיין מיט די טראַנטעס. נאָר וואָס זאָליך דיר זאָגן, קאָנסטאַנטין ׳עט זיך ניט לאָזן פאַרשעמען. אַלציקעדינג האָט מען אַוועקגעגעבן די לאַמינען. ס׳זאָל ניט קומען צו קיין שאַנדע אַפּן רומפּל. קאָנסטאַנטין איז קאָנסטאַנטין, שלומפּישאָק איז שלומפּישאָק. קיין סאַמעט מיט קיין זייד איז אין קאָנסטאַנטין ני׳ געווען וואָס צו זוכן, האָט מען די לאַמינען מיט אַ געקעסטלטע קלייד אויסגעשטאַט, אַ בלאָאינקע, מיט אַזעטקענע וויסינקע פּאַסיקלעך אַרום יעדער קעסטעלע. דעם הויכן קראַגן ט׳מען פאַרשפּילעט מיט צוויי קליינע רויטע קנעפּעלעך. פון אויבן אַראָפּ איז די קלייד געוואָרן אַלץ ברייטער. איבער די טאַליע, אַף אונטערשפּאַרן די ברוסט איז געווען אַ ברייטער לאַנגער פּאַס אויסגעבונדן אַף הינטן ווי אַ סטענגע מיט צוויי לאַנגע עקן. די לאַנגע אַרבל אי׳ געווען מיט אַ מאַנקעט פאַרשפּילעט אַף אַ רויטע קנעפּעלע. פאַרלאָז זיך אַף די יידענעס! אַ שיינהייט מיט אַזאַ מין קלייד, ט׳אַ מאַנסביל געקענט פּלאַצן! צו די צניעות ט׳מען ניט געקענט האָבן, אַ קלייד ביזקל די פיס און אַרבל ביזקל די הענט.

דער רומפּל איז געגאַנגען ווי אַף חיים דעם שמידס אַן אָפּגעשמידטע ראָד. דער מענדל איז גלייך אַף אַן אָרט איינגעגאַנגען. לאַמינע׳ט צוגעזאָגט לאָזן וויסן אין דריי טעג אַרומעט. דאָס ט׳מען איר אַפרייער געהייסן זי זאָל אָט אַזוי זאָגן, באַ די מאַרציבאַלער גבירים זאָל מען אַרויסנעמען אַ בעסערע כתובה. מאַלע וואָס קען זיך מאַכן, עס זאָל ניט איינפאַלן אַז ער קען איר גלאַט אַזוי אָפּגטן און אַהיימשיקן מיט גאָרנישניט. אַ יידישע טאָכטער דאַרף מען אָפּהיטן! יע בעזנאַדאַנעס ניט בעזנאַדאַנעס. כלהס צד האָט אויסגעפירט. שוין אין די ראשי פּרקים איז געשטאַנען, אַז טאָמער ׳עט חתנס צד אָפּשיקן די תנאים, און טאָמער ׳עט מען שטעלן אַ חופּה און ס׳עט קומען צו אַ גט, דאַרף מען די לאַמינען אַוועקגעבן הונדערט גאָלדענע אימפּעריאַלן. אַלציקעדינג ׳עט זיך רעכענען, אַזוי ווי ס׳וואָלט געווען יענער נדן! אַזוי׳ט מען איינגעשריבן אויכעט אין די כתובה. נישקשה, אַ, בעזנאַדאַנעס זאָלן אַזאַ מין כתובה אויספּועלן, נאָר אַזוי איז דאָס, פּאַר אַ קראַסאַוויצע לייגט מען איין וועלטן.

„׳עט דאָך צו קיין גט ניט קומען, חלילה וחס", אָט אַזוי אָ האָבן זיך די מחותנים תקיעת־כף געגעבן. מ׳האָט זיך אָנגעזשלאָקעט אַף וואָס די וועלט שטייט. אונטערגעחתמעט, איז דאַרף מען דאָך מאַכן לחיים.

מ׳שטעלט אַ חופּה און נאָכער נעמען די יאָרן און לויפן אַוועקעט ווי

די האָזן. אַף מיין ערן וואָרט, קיין געלט האָט זיי דאָרטן ניט אויסגעפעלט. וואָס זאָליך דיר זאָגן, אַז אַ גביר איז ערגעצוואו איינגעפאַלן אויססטראָיענען אַ מויער, ט׳ער נאָר די מאַרציבאַלער ציגל געוועלט האָבן אַפּדערוף, פון אַנדערע ציגעלניעס ט׳זיך געדערכנט ניט דאָס. פונקט ווי ספּירט פון לינטופער ספּירט פאַבריק, אָט אַזוי׳ט מען די מאַרציבאַלער ציגל אויסגעכאַפּט. פון אַזאַ מין פאַרב ווי פון קאָרע זיינען זיי געווען, די ציגל. אַף צו באַצירן אַרום און אַרומעט ט׳מען אַנדערע ציגל דערלאַנגט מיט אַזעטקענע רויטע פּאַסיקלעך דורכגע־צווייגנע אינמיטן. די מאַרציבאַלער ציגל איז אומעטום גלייך צו דערקענען.

דער מענדל פון די ציגל איז אַ שטייפער געווען. מיט אַ האַלבן מויל ט׳ער אָפּגעגעבן אין גאַס שלום, טייער קאָסט עס עם אַפּעט. די לאַמינע, זעסטע, זי אי׳ געווען אַן איינגענאַמע. אַלעמען ט׳זי אָפּגעגעבן כבוד. מיט אַלעמען ט׳זי זיך אָפּגעשטעלט כאַפּן אַ וואָרט. פאַרפאַלן, אַ׳ קיין שלום־בית איז דאָרטן ניט געווען באַשערט. אַלע ווילע ט׳מען דערהערט ווי דער מענדל בייזערט זיך שוין ווייטער איבער גאָרניט מיט גאָרניט. ניט ער׳ט גערעדט, דער ייד, נאָר די גאַנצע צייט ט׳ער גערעוועט.

וואָס זאָל מען מאַכן, בייזע צינגער פוילן זיך ניט אונטער. מעגסט מיר גלייבן, ס׳געדויערט, ביז וואַנענט פון ראַדין קומט ניט אָנעט אין מאַרציבאַל דעם חפץ־חיימס אַ ספרל! באַ דעם מענדל איז די באָרד געווען אַ שיטערע, די נאַסלעכע הערעלעך זיינען אַראָפּגעהאַנגען פון די חזירשע גאָמבע ווי פּעדים וואָס מ׳וויקט איין אין אַן עמער מיט רויטע פאַרב. אַ שיטערע, נאַסלעכע באָרד, דאָס וויים מען אַלע, דאָס אַ סימן אַז ס׳אַ האַלבער מאַנסביל. אַוואָס נאָך דאַרף מען האָבן, אַז די לאַמינע איז דאָך ניט געוואָרן אַפּדערצייט. מ׳עט איר גדעראַפּט מערניט אַ קוק טאָן, די לאַמינען, ט׳מען גזען אַז דאָ אי׳ ניט קיין עקרה! דער מענדל איז די גאַנצע צייט אַרומגעפּאָרן ווען די ציגל. באַ די לאַמינען אַפּן פּנים איז געווען אַ פרישטשע, דאָס אַזאַ מין פרישטשע וואָס ס׳אַ סימן אַז דער מאַן איז באַ איר ניט ווי ס׳דאַרף צו זיין.

מ׳פלאַפּלט און מ׳פּלוידערט ביז וואַנענט דער אמת שווימט ניט אויף, ווי בוימל אַפּן וואַסער. ס׳גייט אַלציקעדינג אין דעם, ווי אַזוי. ווי אַזוי ׳עט זיך דער אמת אַנטפּלעקן, אַ׳ דאָס וויים דאָך קיינער ניט. נאָר וואָס האָט אין מאַרציבאַל סוף־כל־סוף פּאַסירט, דאָס ט׳מען אַלע געוואוסט.

געווען דאָרטן צווי ברידער, אַ צווילינג. קאַראַבעלניקעס, הילע מיט שימע. אַזוי פּאַכאָזשע איז איינער געווען אַפּן אַנדערן, אַז ניט זעלטן ט׳מען זיי גלאַט פאַרמישט. אומעטום זיינען זיי אַרומגעגאַנגען

אינאײנעם, די ברידער. מ׳פּלעגט דאָרטן אָנלצעווען, אַז אין אַטכאָזשע גײען זײ מסתּמא אויכעט צוזאַמען. פֿון מאַרציבאַל זײנען זײ אַלע ווײלע אַרויסגעפֿאָרן אַף עטלעכענע וואָכן אַפּאַמאָל. אין די שטעטלעך האָבן זײ אויפֿגעקליבן קנעפּעלעך, שנירעלעך, אָפּגעטראָגענע זאָקן און מער פֿון אַלציקעדינג סתּם טראַנטעס. די טראַנטעס האָבן זײ אויסגעפּאַרבט, די פּאַרבן האָבן זײ זיך אַלײן אויסגעמישט, אַזעטקענע פּאַרבן וואָס גלאַנצן. אָפּגעפּאַרבטערהײט האָבן די טראַנטעס באַ זײ געפֿינקלט ווי די גלי-ווערים. אַלציקעדינג ט׳מען נאַכער פֿאַרקויפֿט אין די דערפֿער. באַ די פּויערים ט׳זיך עס גאָלד גערעכנט, די טראַנטעס. די גאַנצע ליזעכץ האָבן זײ אַהײמגעטראָגן די ווײבער, די קאַראַבעלניצעס ט׳מען זײ גערופֿן. די ברידער האָבן אין שטוב באַ זיך פֿאַרבראַכט ביז וואַנענט די געלט האָט זיך ניט אויסגעלאָזן. דערזען אַז ס׳האַלט שמאָל, דאַמאָלסט איז מען ווײטער אַרויסגעפֿאָרן. די קאַראַבעלניקעס מיט די קאַראַבעלניצעס מיט די קינדער, אַ פֿולע קינדער איז דאָרטן געווען, זײ האָבן זיך אַלע געלעבט אין אַ כאַלופּע הינטערן הקדש. מ׳האָט גערעדט אַז מ׳עט גוט געלעבט דאָרטן. מ׳עט זיך ניט געקריגט.

נו, וואָס האָט פּאַסירט ווײסן אַלע. ס׳געווען אַ הײסער טאָג. אַ וואָך נאָך תּשעה-באָב אי׳ דאָס געווען. הילע מיט שימע, די קאַראַבעלניקעס הײסט דאָס, זײ זײנען דאַמאָלסט געווען אין וועג מיט די גאַנצע ליזעכץ פֿון די דערפֿער. אין וואָגן באַ זײ איז געווען אַלציקעדינג אָנגעלײגט מיט וואָס די פּויערים האָבן אָפּגעצאָלט, ווער מיט יאַגעדעס און ווער מיט עפּל, מער פֿון אַלציקעדינג איז געווען ראָזעווע בולבעס, פּאַראַ-יאָריקע, געשמאַקע. ניט קײן ווײסע.

איז וואָס טוט גאָט, הער אַ מעשׂה. קײן ווײאָרסט האָט ניט געפֿעלט מ׳זאָל באַ זיך אַפֿן הויף דעם פֿערד ניט אויסשפּאַנען, און אָט האָסטע דיר די אַנדערע טעג יום-טוב, דעם סיוואַק איז אײנגעפֿאַלן אַ שפּרונג טאָן. קײנער׳ט עס ניט געהײסן ער זאָל אַ שפּרונג טאָן. צערײסט זיך דערווײלע אַן אוזע. אַ קלײניקײט אַן אוזע, אַ? פּונקט אַזאַ קלײניקײט ווי עפּעס אַן אָדערל ערגעץ ניט ווײט פֿון די האַרץ. אַז אָן די אוזע פֿאָרסטע אין דרערד אַרײן, די האַלאָבליע ׳עט זיך דרײען ווי אין דרויע! מיט אײן קול האָבן זײ אַף עם אָנגעשריען, אַפֿן פֿערד, הילע מיט שימע: „סיוואַק ממזר!" נאָר דערפֿון ׳עט זיך קײן אוזע ניט פֿאַרנײען! פֿון פֿרײער נאָך איז צו שטײף געווען פֿאַרצויגן די אוזעס. באַ הילען אי׳ געווען אַ מעסערל, ט׳ער גענומען צושנײדן אַ פּאַס רימען, די אוזע צוצובינדן, מ׳זאָל באַווײזן אַהײמפֿאָרן. בשעת מעשׂה איז שימע אין וואַלד אַוועק מיטן עמער, זיך אָנגיסן וואַסער פֿון טײכעלע דאָרטן. אָנגעקומען, ט׳ער כמעט אַוועקגעחלשט. אַוועקגעחלשט זאָג איך דיר! וואָס האָט ער פֿאַראַ נסים דאָרטן דערזען? אַפֿן מאָך לעבן טײכעלע איז געלעגן אַ נאַקעטע די לאַנע-מינע פֿון די ציגל, מ׳דאַרף דאָך דערצײלן ווי ס׳געווען, אַף איר איז געלעגן אַ גוי, דעם גוי ט׳ער דערקענט, ער איז

געוועז פון אויעזדנע נאַטשאַלסטווע. קיין מיאוסער איז ער ניט געוועז! בילד־שיין! די וואָנצעס אי׳ בּאַ עם געוועז ווי צוויי סערפּן, פּאַר די ליפּן זאָלסט עם ניט ברענגען, אַז איך בין מיט אַ יאָר פּופּציק יינגער, ווייס איך שוין ווי אַזוי עם אוכאַזשעווען. נו.

וואָס זאָליך דיר זאָגן, מ׳קען דרייען אַהער און מ׳קען דרייען אַהין. אַ׳ ביילקע דערציילט דאָך וואָס אי׳ געוועז! ער איז אַף איר געלעגן ווי אַ באַרמענע מיט די קאָפּ אַראָפּ, די גאַנצע צייט האָט זי עם נאָר געקושט, זי׳ט זיך אין עם איינגעביסן ווי אין סאַכאַמאַראָזשענע. זי׳ט געסאָפּעט און געקוויטשעט אַף וואָס די וועלט שטייט. אַלע ווייליקע ט׳זיך באַ איר אַרויסגעכאַפּט אַז פּאַר עם וועט זי שטאַרבן, נאָר עם האָט זי האָלט. ביז וואַנענט מ׳זעט ניט הערט מען ניט! ביז וואַנענט ער איז דאָרטן ניט אָנגעקומען, שימע, ט׳ער דערהערט מערניט די וואַסער. נו.

אַף טויט ט׳ער זיך דאָרטן דערשראָקן, שימע. דעם עמער ט׳ער אַוועקגעלייגט אַפן אָרט, ער אי׳ צוגעלאָפן צום וואָגן. „שאַ־שטיל!" ט׳ער דעם ברודער מיט אַ פינגערל איבערן מויל געמאַכט, עם אַ קלאַפּ געטאָן איבערן האַנט, ער זאָל אָפּלאָזן דעם מעסער מיטן רימען מיט די אוזע. פּונקט ווי באַ צוויי ברידערלעך וואָס האָבן ערשט אַנטדעקט דעם גרויסן סוד אַז טאַטע־מאַמע ליבן זיך אין בעט. צוגעגאַנגען די פּאָר טריט אין וואַלד אַריין, הילע, ט׳ער אויכעט באַלד אַוועקגעהלשט.

דערווײַלע ט׳מען אינגאַנצן פאַרגעסן אַ׳ ס׳געוועז אַף דער וועלט אַן אוזע. וואָס פּאַר אַן אוזע! וואו אוזע! הילע איז געגאַנגען אין פּאָראויס, דעם סיוואַק ט׳ער באַ די לייצע געפירט, שימע איז געגאַנגען אָן אַ זייט, ער׳ט געהיט די לויזע האַלאָבליע. קיין וואָרט ט׳מען ניט אויסגערעדט.

אַז ביידן ט׳אָנגעכאַפּט אַזאַ יצר־הרע, פרעג ניט, אַ מאַנסביל קען פּלאַצן. ס׳איבערגעלאָפן באַ זיי די סלינע. פּאַר די לאַמינען וואָלטן זיי אַרייגעגאַנגען אין פייער. אין פייער זאָג איך דיר!

אין מאַרציבאַל זיינען זיי אַריין ווי בוהייען. נאָר דער סיוואַק איז געוועז אַ רואיקער, עס אי׳ געוועז גוט, אָן די אוזע קען ער זיך גיין ווי אַ טשערעפּאַכע. גלייך אַפן אָרט האָבן זיי אַלציקעדינג אויסדערציילט. גאָרניט צוגעוואַרט ביזקל מ׳עט ניט קומען צו זיך. איבעריקנס, ווער האָט צו זיי, קאַראַבעלניקעס! פּאַר תלמידים אין סאַלאַנטערס ישיבה האָבן זיי זיך ניט אָנגעגעבן!

וואָס ט׳מען דאָרטן ניט אָנגערעדט! „אין וואַלד האָבן זיי זיך צונויפגעשמעקט? מיטן בעדערס שיך און קליידונג ט׳מען איר מיטן ערל געטראָפן? קומט דאָך עס, דעם פּאַס פון די ציגל". אַזוי׳ט איינער דאָרטן געזאָגט. אָנגעקומען אַ צווייטער ט׳ער אָנגעדרשנט איך ווייס: „אַ געזונט איר אין די ביינדעלעך! ס׳אַ ביינדעלעך! און ס׳אַ הערעלעך! ס׳אַ צורקע באַ איר! אָט אַ גויאישקער מזל, אַ?!" אַ דריטער איז געוועז נאָך קליגער: „כאַ וואָלט זי מיר פירן אין וואַלד אַריין, די לאַמינע פון די ציגל! אַף מיין ערן וואָרט, אַלציקעדינג וואָס דער גאַיעץ פון אויעזדנע

נאַטשאַלסטווע קען מאַכן קען איך אויכעט מאַכן!" און דעם תנא־ברא האָט אָפּגעענטפערט נאָך איינער אַ חכם: „אַוואָס קלאַפּסטע אין דער וועלט אַריין? האָסט ניט געהערט? טויב ווי די וואַנט! אַז ער איז געלעגן ווי אַ געהרגעטער. אַלציקעדינג האָט זי געמאַכט! פלאַם־פייער איז זי, די נקבה! גיהנום דאָ אַף דער וועלט! פלאַם־פייער אי׳ דאָס!"

דער מענדל פון די ציגל, ער אי׳ געווען אַ סוואָליטש, קיין נאַר איז ער ניט געווען. יענע נאַכט שוין, צו מעריב, האָטצעך עס אין בית־מדרש אָפּגעדאַכט אַז מ׳לאַכט עם אַלע אויסעט. נאַכער ט׳ער אָנגע־שריען אַף זיינעם אַ מענטש, יענער זאָל דערגיין די זאַך, אָבער גלייך. אַז גלובאָקער גאַס אין מאַרציבאַל איז ניט קיין אַלעקסאַנדראָווסקע בולוואַר אין ווילנע! דער מענטש זיינער איז אַלציקעדינג דערגאַנגען. אַ פאַרציטערטער ט׳ער עם אויסדערציילט, דעם באַלעבאָס. מ׳האָט גערעדט אַז ער׳ט זיך אַף גיך אָנגעזשלאָקעט, ס׳זאָל זיין באַ עם האַרץ. איך בין עם גאָרניט מקנא! אַ סברא אַז די פּיטשעווקעס ט׳ער גאָר איבערגעהיפּט.

שוין יענע נאַכט ט׳ער איר פאַרטריבן, די ווייב. אַנדערע האָבן גערעדט אַז ער׳ט איר אַזוי ריכטיק צעשלאָגן. נאָר פון דעם וואָס איך ווייס ניט קען איך ניט דערציילן. ווייסן וויים מען אַז ער׳ט איר אַ ברישקע גערופן מיט צוויי לאַמטערנעס, מ׳זאָל איר אינמיטן נאַכט אָפּפירן אַהיים קיין קאָנסטאַנטין. ביז וואַנענט דער פורמאַן ט׳איר ניט אַוועקגעפירט, ט׳ער אָנגעשריען אַף איר מיט וויסטע קולות, דער גביר: „אַוועק פון דאַנענט, נפקא! קעבינע מאַט! מיט יאָסקע־פּאַנדרען ׳עסט זיך אַרומהורן אין די קאָנסטאַנטינער וועלדער! ניט אין מאַרציבאַל! הערסט! ניט אין מאַרציבאַל!" די לאַמינע ט׳זיך אָנגעפלאַנכעט ווי נאָך אַ טויטן, פרעג ניט. באַ איר האָט זיך אַלציקעדינג געטרייסלט ווי באַ אַ טרום אין שבט. יענע רגע האָט זיך איר פאַרוועלט איין זאַך מערניט, שטאַרבן. נאָכן טויט, אַזוי׳ט זי באַ זיך געקלערט, רעדט מען גוטע זאַכן, ס׳איז „אחרי מות קדושים אמור" און אַז מ׳לאָזט אַפילו פאַלן אַ בייזן וואָרט, גיט מען דאָך צו גלייך אַף אַן אָרט „זאָל זי מיר מוחל זיין".

אָט׳עט זי טאַטע־מאַמע פאַרשעמט, קאָנסטאַנטין ט׳זי פאַרשעמט, אַלע אָרעמע יידישע קינדער ט׳זי אויכעט פאַרשעמט.

די ברישקע איז אָנגעפאָרן און די ברישקע איז אָפּגעפאָרן. פון די זאַכן אירע ט׳ער איר ניט מיטגעגעבן גאָרנישניט. אַז ס׳קומט דאָך איר סקילה, אַזוי׳ט ער איר וויפל מאָל דאָרטן ניט אָנגעשריען.

אונטערוועגנס אין די ברישקע האָבן די לאַמינעס יעלות שיער ניט איבערגעוועקט האַלב ליטע. דער פורמאַן ט׳געציטערט אַז עם ׳עט מען גאָר דאַוויים וואָס חושד זיין. מער ווי דאָס ט׳עם ניט אויספעלן. און אפשר ׳עט מען גאָר פּותר חלום זיין אַז אַ וועלפיכע פון די מלכה־שבאס חיילות האָט זיך פאַרגלוסט איבערפּעקלען זיך אין אַנטאָנאָווסקער וואַלד. פאַרטאָג זיינען זיי אָנגעקומען אין קאָנסטאַנטין.

ביז זי האָט דאָרטן אויסדערציילט, פרעג ניט, דאָס איז גאָר אַן אַנדער מעשה. נו.

אָט האָסטע, ווען איז אַ טאָג אַ טאָג און ווען רעכנט זיך דור⸗דורות אַ טאָג.

זאָלסטע וויסן זיין, אַז ס׳אַ גרויסע נפקא⸗מינה, אַ שיכורע פרייד ביזקל אַ ניכטערע. דער גאַנצער יום⸗טוב דאָרטן, אין מאַרציבאַל, אַז זי׳ט עם אָפּגעטאָן אַף טערקיש, דעם גביר, דאָס איז געווען אַזאַ מין שיכרות. אַ׳ ניט אַלע שיכרותן קומען דאָך פון טרינקען! אַ׳ מ׳וואָלט דאָרטן דעם חפץ⸗חיים געלערנט וואָלטן זיי פאַרשטאַנען, די קעלבאַקעס, אַז לשון⸗הרע פאַרשיכורט אויכעט, נאָכמער ווי די לינטופּער משקה! די גאַנצע גליק באַ זיי ט׳אויסגערונען ווי פון אַ לעכערדיקן קרוג. נאָר מ׳עט זיך געפרייט וואָס דעם גביר ט׳מען אויסגעסילוקט ווי סט׳עם געקומט.

אינדערפרי ערשט האָט מען פאַרשטאַנען וואָס מ׳האָט דאָ אופגעטאָן. אַז ער׳עט איר, די לאַמינען, אינמיטן נאַכט אַהיימגעשיקט צו די אָרעמע עלטערן אין קאָנסטאַנטין. ניט אַף קיין שמיטה און ניט אַף קיין יובל נאָר ביז וואַנענט משיח ט׳ניט קומען. די חסידים האַלטן אַז מאָרגן קומט ער שוין, מיר וייסן דאָך אַז ער איילט זיך ניט אונטער. די גאַנצע שטעטל האָט געוויינט ווי אַף אַ לוויה. ניט סתם אַ לוויה נאָר אַ לוויה נאָך אַ יונגע, אַ געזונטע. וועמענ׳ט איינגעפאַלן אַז מער ט׳מען איר קיין לעבעדיקע אין מאַרציבאַל מיט די אויגן ניט אָנקוקן. אין מאַרציבאַלער הקדש, דאָרטן האָט מען פאַר קיינעם קיין מורא ניט געהאַט, דאָרטן ט׳מען אַ גאַנצן טאָג קדיש געזאָגט נאָך די לאַמינען.

נו, וואו האַלט מען, אָ, באַלד נאָך שחרית איז דער גביר אַוועקגעגאַנגען צום רב, ער׳ט עם אָפּגעטראָגן די כתובה. נאַכער ט׳ער געהייסן רופן, דער רב, די קאַראַבעלניקעס. שימען ט׳ער געהייסן צוואַרטן אין פירעס און בשעת מעשה ט׳ער אויסגעפרעגט הילען. נאַכער פאַרקערט. יעדער באַזונדער ט׳ער זיי אויסגעפרעגט. מיט אַלע קלייניקייטן. וואָס אַ רב קען!

צוויי זאַכן ט׳ער געוועלט, דער גביר. דעם גט זאָל מען איר גלייך אַף אַן אָרט אָפּשיקן, די ווייב, קיין קאָנסטאַנטין. מיט אַ שליח מיוחד. ער זאָל איר מיט די אויגן מער ניט דאַרפן אָנקוקן. וואָס נאָך, ער זאָל איינגיין, דער רב, אַז וואָס ס׳שטייט אין די כתובה וועגן די הונדערט אימפּעריאַלן איז בטלין ומבוטלין, לא שרירין ולא קיימין. זי׳עט זיך מזנה געווען, די ווייב! נאָך מיט אַן ערל אין וואַלד! קיין גראָשן קומט איר ניט. אַז לויטן דין קומט איר גאָר מיט שטיינער פאַרוואַרפן. זאָל זי אַ פאַרשעמטע בלייבן וואוהין זי׳ט זיך ניט אַהינטאָן. אַזוי ווי מ׳בעט זיך אויסעט, אַזוי שלאָפט מען דאָך אויסעט.

דאָ איז קיין ברירה ניט. ס'אַלציקעדינג לויטן דין. פונדעסטוועגן איז עם ניט־גוט געוואָרן, דעם רב. ער איז געווען אַן איידעלער ייד, אַ בעל־רחמים, דער מאַרציבאַלער רב. ר' יהודה גדליה אָסטאַנאָווסקי ט'ער געהייסן, פרעג ניט, פון עם ט'מען אַ וועלט געהאַלטן. „רעבע לייבע־גאָדע", אַזוי'ט מען עם גערופן. אַ טאָפּ כשרן ט'ער זיך געלייגט אין דער לענג און אין דער ברייט. אַז רעבע לייבע־גאָדע'ט געאסרט ט'מען אַזוי ריכטיק פאַרשטאַנען אַז דאָ איז ניטאָ וואָס צו מאַכן. ר'איז געווען אַ רודף שלום, רעבע לייבע־גאָדע. ניט איינמאָל איז מען צ'עם געגאַנגען, ווער אַף לאָדן זיך ווער אַף גטן זיך, אַלציקעדינג ט'ער אויסגעהערט, נאַכער ט'ער גענומען ריידן דאָרטן מיט יעדער איינעם, אַז אַ טיש האָט זיך געקענט אַזש צעוויינען. יעדער איז פון דאָרטן אַרויס אַ צופרידענער. דאָס דאַרף מען קענען! אַלעמאָל ט'ער געטאָן פאַרגלעטן, ער'ט די סיכסוכים אויסגעגליכן און מ'איז פון דאָרטן אַרויסעט ווי דוד מיט יונתן. „רעבע לייבע־גאָדע'ט שוין אויסגלייכן", אַזוי'ט מען אין יענע מקומות געזאָגט. רבנות ט'מען עם אין גרויסע שטעט נאַרייעט. ט'ער ניט געוועלט ריידן פונדערפון. „אין מאַרציבאַל בין איך געבאָרן און אין מאַרציבאַל וועל איך שטאַרבן", אַזוי'ט ער זיי אַלעמען אָפּגעענטפערט. ניט אַלע דינסטיק און פרייטיק געפינט מען אָט אַזאַ מין רעבע לייבע־גאָדע! נו.

אַז דעם אמת דאַרף מען זאָגן. אַזאַ מין מעשה, וואָס צאַך אָפּגעטאָן, שטעל זיך פאָר, אַז קאַראַבעלניקעס זאָלן אַזאַ מין זאַך צוקוקן אין וואַלד, דאָס ט'ער דאָך פרייער ניט געהערט. איז געווען ביטער. מעגסט מיר גלייבן, אין האַרצן ט'ער ביי זיך געוואוסט, רעבע לייבע־גאָדע, אַז „לאַמינע די גוטע" ט'מען איר אומזיסט ניט גערופן, די לאַנע־מינע. קיין נאַר איז ער אויכעט ניט געווען, ער'ט פאַרשטאַנען אַז אַ סוואָליטש פירט אַ צווייטן צו דאַוויים וואָס פאַראַ נעוויירעס, אַזוי שטייט געשריבן אויכעט אין די ספרים. אַז ס'גייט נאָך אין אַ שיטערע באָרד, ט'ער אַליין אויכעט חושד געווען אַז באַ דעם מאַן איז ניט ווי ס'באַדאַרף צו זיין. נאָר וואָס קען מען מאַכן, וויבאַלד זי'ט דאָך די אַלע יאָרן געמאַכט אַ שוויג. איצטער 'עט מען דאָך דעם פעלדשער ניט שיקן אַ קוק טאָן וואָס ס'טוט זיך באַ עם.

ס'ניט געווען וואָס צו מאַכן. אַלע וויסן דאָך, אַז דער רמב...ם זאָגט, אַז ס'גענוג אַז צוויי עדות דערזעען זיי, אַ מאַנסביל מיט אַ ווייבספּאַרשוין, ווי זיי קריכן פון אַ פינצטערן אָרט אַרויס. אַז ס'גענוג אַז צוויי עדות דערזעען ווי זיי טוען אַרויסהייבן איינער דעם אַנדערן פון אַ גרוב אַרויס. אַז ס'גענוג אַז צוויי עדות דערזעען זיי ווי זיי קושן זיך. אַקיצור, די גאַנצע מעשה, אַז מ'קען ניט נייטן אַ ווייב זי זאָל אַ גט נעמען, איז גלאַט בטל אַז זי טוט אָפּעט אַזעטקענע זאַכן, די ווייב. אָן אַ כתובה גייט זי אַרויסעט! מיט די תורה 'עסטע זיך ניט שפּאַרן.

איין זאַך מערניט. דעם גביר האָט דער רב געגעבן צו פאַרשטיין אַז

פונדעסטוועגן דאַרף אַ רב די ערשטע זאַך אויסהערן ביידע צדדים. דער גביר האָט פֿאַראיבל געהאַט, נאָר מיט רעבע לייבע־גאָדען ט׳מען זיך ניט אָנהייבן.

האָט ער אַוועקגעשיקט אַן הזמנה, דער רב, ס׳געווען געשריבן אַף לשון קודש. ער׳ט דאָרטן געבעטן אַז די מרת לאנא מינא בת ר׳ יהודה שכנא, זי זאָל אַריינפאָרן אין מאַרציבאַל צ׳עם אין בית־דין שטיבל. וואָס האָט זיך אָפּגעטאָן אין קאָנסטאַנטין אַז ס׳אָנגעקומען די הזמנה, פרעג ניט, דאָס אַן אַנדער מעשה. נו.

וואָס זאָל איך דיר זאָגן, אין מאַרציבאַל איז אַ בהלה געוואָרן. אַף די קאַראַבעלניקעס ט׳מען זיך אָנגעזעצט ווי אַף רוצחים. די שויבן ט׳מען זיי אויסגעהאַקט. אין גאַס האָט מען זיי געזידלט, ווי ווער:

— מוסרים! מיט אַ קאַפּ שכל וואָלט איר בעסער דעם קאָטער געגאַנגען דערציילן!

— למלשינים אל תהי תקוה!

— אַ סך האָט זי אייך אָפּגעטאָן, לאַמינע די גוטע. ווער וויים צי זי לעבט נאָך! ברענען זאָלט איר מיטן סיוואַק אינאיינעם! איר זאָלט זיך שטיקן מיט די טראַנטעס!

הילע מיט שימע האָבן זיך טאַכשעוועך יאַטן גערעכנט, בלאַטע חברה, אַזוי׳ט מען זיך מיט זיי ניט פֿאַרטשעפּעט. נאָר דאַמאָלסט זיינען זיי אַרומגעגאַנגען ווי די לעמעלעך. פֿאַר חרטה האָבן זיי זיך געריסן די ציינער פון מויל, די קאַראַבעלניקעס. זיי האָבן שוין ניט געענטפֿערט ווי ס׳וואָלט אַלץ איין מענטש געווען. וואו אַ צרה, דאָרטן שטעלט זיך אַרויס די נשמה. שימע׳ט זיך ווי אַן עופעלע צעוויינט. הילע זעסטע, ערטצעך גראַדע אָנגענומען אַ האַרץ. עס איז געגאַנגען אין לעבן דעם ענין צורעכטמאַכן. האָט ער זיי אַלעמען אָט אַזוי אָ געזאָגט, מיט די קאַראַבעלישע שטימע:

— וואָ, נאַרעלעך! שיסט ניט מיט קיין פייער! ווען מיר וויסן צו וואָס דאָס ׳עט אַלציקעדינג פירן וואָלט מען דאָך צוגעשוויגן! נאָך אַלעמען איז יעדער אַ גרויסער חכם! יידן! אַ וואָך! איין וואָך מערניט! דעם גט ט׳מען איר אָפּשיקן מיט די גאַנצע הונדערט אימפּעריאַלן! קיין עוולה ט׳אַף איר ניט זיין, אַף לאַמינע די גוטע! זאָל איך אַזוי לעבן! מיט דריין ׳עט זי נדן האָבן אַף אַ שידוך ווי ס׳קומט איר, ניט מיטן כאַלערע פון די ציגל! אַ וואָך! יידן, אַ וואָך! מיר האָבן איר גאָר אָפּגעראַטעוועט פונעם פאַרקוקעניש פון די ציגל! אָפּגעראַטעוועט, יידן! ס׳אַ גאָט־זאַך, אַ גאָט־זאַך אי׳ דאָס. פאַרזשאַווערט וואָלט זי באַ עם דאָרטן געוואָרן! אַ טראַנטע וואָלט פון איר דאָרטן געבליבן!

מ׳איז זיך צעגאַנגען. באַ יעדן אַף די ליפּן ט׳זיך געהערט מערניט איין וואָרט: „ס׳אַ גאָט־זאַך, אַ גאָט־זאַך אי׳ דאָס״. אַ׳ דעם רבונו של

עולמס איינפאַלן ווײַס דאָך קיינער ניט. אַ קאַשיף אַ מעשה! אָט ׳עט מען זען, צי קאַראַבעלניקעס קענען כישוף מאַכן. אַ וואָך ׳עט מען דאָך געזאָגט.

זיינען זיי צום רימער אַוועק, די קאַראַבעלניקעס. מ׳עט זיך דאָרטן איינגעהאַנדלט די בעסטע אוזעס. די אַלטע פּאָפּראַווען ט׳מען מורא געהאַט. מ׳עט שוין געזען צו וואָס קען פירן אַ צעריסענע אוזע! אַז ס׳וואָלט געטראָפן באַ די חסידים אַזאַ מין מעשה, וואָלט מען איבער די אוזעס אַ ביכעלע אַרויסגעלאָזן, אַף מיין ערן וואָרט. „בערדיטשעווער אוזעס״, איך ווײַס ווי ס׳וואָלט באַ זיי געהייסן, מאַלע וואָס ס׳קען זיך מאַכן באַ די חסידים!

זיינען זיי אַרויסגעפאָרן אין וועג אַריין, הילע מיט שימע. ׳עסטע פרעגן, צו וואָס אין וועג אַריין, צרות האָט זיי אין מאַרציבאַל אויסגעפעלט, אַ? זאָלסטע איין זאַך וויסן זיין. די אַלע יידן וואָס פאָרן אַרומעט די גאַנצע צייט, קיין נפקא־מינה, אַ סוחר אַן עושר צי דער וואָס גייט איבער די הייזער, איין זאַך וויסן זיי אַלע: אַ׳ מ׳זיצט אין שטוב ווערט דער מח פאַרקאַלכט, אַ שטיק מעבל ווערט מען. מ׳זיצט און מ׳פרעסט און מ׳ווערט דיק. זוכסטע אַן איינפאַל, טאָ לאָז זיך אין וועג אַריין! אומזיסט איז אליהו הנביא אין מדבר אַוועק?

דעם סיוואַק ט׳מען פונדעסטוועגן ניט איינגעשפאַנט אַף אַרומפאָרן אין דער וועלט אַריין. ניטע סלאָוויטע! דאגה ניט, קאַראַבעלניקעס אַז זיי פאָרן אַרומעט וויסן זיי ווען אויסזוכן. אָהאָ! אַז די פיס ווערן פאַרפלאָנטערט מיט די לייצעס מיט די אוזעס און מיטן בייטש־שטעקעלע, אַ׳ מ׳פאַלט אַריינעט דערפאַר צום גבירס אשת־אישניצע אין וואַלד אַריין מיט אַן ערל, ס׳צעקאָכט זיך אַ שטאָט מיטן גביר און מיטן רב אינאיינעם, און ס׳גייט נאָך אין הונדערט פרעיאַלן, דאַמאָלסט הייסט דאָס באַ יידן אַ בלאָטע. אַ בלאָטע אַ סלוכאָטע!

אַ גריפע, איז רופט מען דעם פעלדשער. אַף אַרויסקריכן פון אַ בלאָטע דאַרף מען אַ חכם. זאָלסטע וויסן זיין, אַז דאַמאָלסט איז גאָרניט אַנדערשט געווען ווי היינט. אַז ס׳איז: אין חדש תחת הלבנה. אַף אַרויסקריכן פון אַ בלאָטע איז דער קליגסטער ייד אין ווילנער גובערניע קיין רב און קיין דיין ניט. לא מיט אַ פזר! ווער אי׳ דאָס דער ייד דאַרף איך דיר ניט זאָגן. אַ׳ חיים־מאיר דער סווירער אי׳ דאָס! קיין פיינשמעקער ׳על פון עם דאָך ניט האַלטן, באַ זיי איז אַ ייד אַ מענטש דאַמאָלסט אַז ער גייט מיט אַ טראָיקע און לעבט זיך אין אַ מויער! אי׳ דאָך חיים־מאיר דער סווירער אַן אָרעמאַן! גייט ער דאָך איבער די הייזער! אויף לאַנג בלייבט ער דאָך אין ערגעץ ניט. היינט אין קלושאַן, מאָרגן אין קאָמאַראָוו! פאַר אַ משוגענעם האַלט מען עם נאָך, פאַרוואָס, איבער די מאָדנע זיטן. גייט ער מיט אַ פאַטשיילע ווי באַ אַ פרוי, איז גייט ער. האָט ער זיך צו די פאַטשיילע ציצית צוגענייט! אי׳ דאָך עם חיים־מאירס אַן ארבע־כנפות. און אַז איין שוך איז באַ עם אַ

מענערשע, די אַנדערע אַ דאַמסקע, איז וואָס גייט מיר אָן, זאָל ער גיין מיט לאַפּצעס, מיט זאָקן, מיט פּאָטקעוועס. אַ נייע צרה אין שטאָט!

אומעטום וואו ער גייט, חיים־מאיר דער סווירער, זאָגט ער דאָך גלייך: „איך האָב חן! באַ גאָט און באַ לייט!“ ווי אַזוי איז באַ עם דער פּזמון? „זאָל איך אַזוי האָבן חן אַף יענער וועלט ווי איך האָב חן אַף דער וועלט!“ וואָדען, בעסער אַ גביר וואָס זאָגט אין טאַטן אַריין? אַז אליהו הנביא ׳עט זיך דאָ אין ליטע פאַרשטעלן פאַר אַ ייד וואָס גייט איבער די הייזער, ׳עט דאָך עם חיים־מאיר דער סווירער זיין! אַ׳ מ׳כאַפּט דעם יידן אָן אַ זייט, אַ׳ מ׳קען מיט עם אויסריידן אַ וואָרט, דאַמאָלסט קען ער אויך שלמה־המלכס אַן עצה דערלאַנגען. זאָל מען אַלע נאָר חן האָבן אַף ביידע וועלטן ווי ס׳האָט חן חיים־מאיר דער סווירער. פאַרלאָזעך אַף מיר. נו.

הער זיך איין, אַז ס׳גייט אין פאַרטייטשן די גמרא איז דאָך אַ קאַראַבעלניק אַ קאַרפּישע קאָפּ. נאָר אַ׳ מ׳דאַרף אימיצן אַ יידן גיין אויסזוכן, דאַמאָלסט אי׳ דאָך עם די רפואה צו די מכה! ווילנער גובערניע איז ניט ווילנער גאַס. די מלאכה דאַרף מען קענען. די וואָס פאָרן באַשטענדיק אַרומעט מיט אַ פערד און וואָגן, אַף זיי מעגסטע זיך פאַרלאָזן. זיי האָבן גלייך פאַרשטאַנען, הילע מיט שימע, אַז חיים־מאיר דעם סווירער דאַרף מען די ערשטע זאַך אין סוויר נאָכפרעגן. אַ מעת־לעת ט׳עם ניט געדויערט. אָנגעקומען אין סוויר. באַ דעם ט׳מען אָנגעפרעגט און באַ יענעם ט׳מען אָנגעפרעגט. דער׳ט ניט געוואוסט און יענער׳ט ניט געוואוסט. ביז וואַנענט איינער אַ פורמאַן, ער איז דאָרטן פּונקט אַדורכגעפאָרן, ער׳ט חיים־מאיר דעם סווירער גראַדע דאָ אין מיכאַלישעק דערזען. האָבן זיי זיך ניט אונטערגעפוילט, די קאַראַבעלניקעס, גלייך אַף אַן אָרט האָבן זיי דעם סיוואַק ווידער איינגעשפּאַנט. אין אַ פּאָר שעה אַרומעט זיינען זיי אָדאָ געווען, באַ די ווילִיע. נאָר וואָס זאָל מען מאַכן, אַז יענעם טאָג ט׳זיך יורקע דעם קאַפּיטאַן גראַדע פאַרגלוסט כאַפּן אַ דרעמל איידער פירן דעם פּראָם? אָן דעם פּראָם ׳עסטע דאָך פון סווירער זייט אין מיכאַלישעק ניט אַריינפאָרן! נו, אי׳ נאָך אַ פּאָר שעה. דערווײַלע האָבן זיי איבער־געשריען איבער די ווילִיע: „חיים־מאיר דער סווירער אי׳ דאָ דאָ?“ האָט מען זיי אָפּגעשריען: „ר׳דאָ דאָ“. סוף־כל־סוף ט׳מען עם איבערגעוועקט, דעם יורקע קאַפּיטאַן. אַזאַ קאַפּיטאַן איז ער ווי איך בין אַ מוהל. טרייבט מען דעם סיוואַק מיטן וואָגן אַפן פּראָם אַרוף, צערייסט זיך איינע פון די פּראָמישע שלעפּ־שטריק. זיצן זיי אַלע אינמיטן די ווילִיע. אייערנעכטן פון געשפּאַן אַן אוזע, היינט די פּראָמישע שטריק, מאָרגן קען מען זיך מיט אַ טלית אויכעט וואַרגן. אַז ס׳נעמט באַ אַ מענטשן גיין מיט די קאָפּ אַראָפּ קען זיך אַלציקעדינג מאַכן. צרות אַז זיי קומען, איז ווי די פייגל פאַר פּסח אַז זיי קערן זיך אום אין מיכאַלישעק. נו.

וואָס זאָל איך דיר זאָגן, מיט נסים ט׳ער זיי סוף־כל־סוף אַריבער־

געפירט. אַז יענער קאַפּיטאַן אי׳ דאָס! דער סיוואַק האָט זיך גלאַט צעשפּוזשעט! אַז שעהן לאַנג איז ער געשטאַנען אַן איינגעשפּאַנטער אַפן פראָם, אינמיטן די ווּיליע! די וואַסערדיקע פליגן האָבן זיך מיט עם מחיה געווען. יענער תענוג! אָנגעקומען אַפן מאַרק ט׳ער געהירזשעט ווי דער חזן אין אוטיאַן. קאַם מיט צרות ט׳מען עם אַפן הקדש אָנגעטריבן, דעם סיוואַק. וואָס טויג אַלע מעשיות, אָנגעטריבן איז אָנגעטריבן.

חיים־מאיר דער סווירער איז אינדרויסן געשטאַנען. ער׳ט וואויל געוואוסט אַז עם גייט מען זוכן. ווּעמען דען ׳עט מען דאָ קומען אויסזוכן, פון מאַרציבאַל צוויי יידן? ברײַנקע די עקרה? אַמע די צעדרייטע? חיים מאַלע־אסתר׳ס וואָס האָט זיך פאַרסמט דערנאָך מיט עסיק אַלמאַי יענטקע סימע־מעישע׳ס איז אַוועק חתונה האָבן מיט מאָטקע מנשה׳ס?

ווי אַ דאָקטער אין קאַנטאָר ט׳ער זיי אָפּגעוואַרט, חיים־מאיר:

— איך האָב חן!

שימע אי׳ געשטאַנען אַ שטומער. האָט דער ברודער זיינער אויפגעעפנט אַ מויל.

— ר׳ חיים־מאיר! אין מאַרציבאַל איז ביטער, קיין חן איז דאָרטן ניטאָ!

דערהערט אַז מ׳גייט עם אויסדערציילן אַ מעשה, איז ער באַ זיי אַפן וואָגן גלייך אַרוף. אַחוץ די פּאָר ווערטער מיטן חן ט׳ער דאָך מיט קיינעם קיין וואָרט אין גאַס ניט אויסגערעדט. ער׳ט זיי שוין אָנגעוויזן וואוהין פאָרן. ווייטער מיטן פראָם פירן מלחמות איז פאַר זייערע קאַראַבעלישע כוחות ניט געווען, איז גאָט צעדאַנקען, ער׳ט זיי געהייסן פאָרן מיטן ווילנער וועג. מ׳איז אַריינגעפאָרן דאָרטן אין ערשטן דאָרף אַריין, אין פּאָדווּעראַניץ. דאָרטן אָן אַ זייט איז געשטאַנען אַן אָפּגע־לאָזענע כאַלופּע. די שויבן ט׳מען פון לאַנג אויסגעהאַקט. דער טאָג איז נאָך געווען אַ הייסער, אין די כאַלופּע איז געווען פונקט גוט. דאָרטן אי׳ דאָ אַן אַלטער טיש. אַרום טיש אי׳ דאָ פיר בענקלעך, די פאַרענטשעס זיינען צעבראָכענע, נאָר די געזעסן האַלטן זיך. אַ בענקל איז דאָך געגליכן אַף אַ מענטשן, די וויכטיקסטע גלידער ווערן די לעצטע פאַרפוילט. נו.

איז מען געזעסן אין די כאַלופּע, ווי להבדיל די גראַפן וואָס ריידן זיך צענויפעט אין אַ פּאַלאַץ פון גובערנסקע זאַכן. אַלציקעדינג ט׳ער אויסדערציילט, דער הילע. אָנגעהויבן האָט ער מיט די מאַרציבאַלער גבירים פון די ציגל, און דעם אַמאָליקן שידוך מיט קאָנסטאַנטין. מ׳דאַרף זאָגן דעם אמת, ער׳ט דווקא גוט דערציילט, אַלציקעדינג מיט אַ סדר. דעם סיוואַק ט׳מען אויסגעשפּאַנט, מ׳עט עם צוגעבונדן צו אַ פלאָקן אין וואַנט. אַלע ווײַלינקע האָט דער סיוואַק אַריינגעשטעקט די קאָפּ אין לאָך דאָרטן, וואו ס׳אַמאָל געווען דער פענצטער, ער׳ט אַ קריץ געטאָן מיט

די ציין. נאָר די אייווערן ט׳ער ניט אַראָפּגעלאָזן! אַ סימן אַז עס איז אויכעט געווען געפעלן ווי הילע דערציילט.

ווײַ איז מיר, די קינעלע ווערט דאָך ניט גרעסער. נו, די מעשׂה! וואו האַלט מען? יע, מיט קיין וואָרט ט׳ער ניט איבערגעפרעגט, חיים־מאיר דער סווירער. ער איז געזעסן, ער׳ט געדרייט מיט אַ ציצה פון פּאַטשיילע, ער׳ט זיך צוגעשאָקלט, אַ ביסל ווי אַ מאַנסביל, אַ ביסל ווי אַ פרוי, און אַ ביסעלע דאַרף מען זאָגן ווי אַזאַ מין היימישער שד. אַז ער׳ט אַלציקעדינג אויסדערציילט, הילע, ט׳מען אַלע דאָרטן לאַנג אונטערגעשוויגן.

אַזוי אי׳ דאָס באַ עם, באַ חיים־מאירן. הערט זיך צו מיט קאָפּ, כאַפּט זיך ניט אַרויס מיט קיין וואָרט. אַז יענער ט׳אָפּגערעדט, דאַמאָלסט קלערט ער איבער די זאַך און נעמט ריידן קלאָרע דיבורים. נאַכער גיי און זוך עם אין פּאָדבראָדזש. אַזוי׳ט ער זיי אָנגעזאָגט, די קאַראַבעלניקעס, דער ניגון באַ עם איז געווען ווי באַ די פיר קשיות:

— די ערשטע עצה איז: אַ׳ די יידענע טאָר מיט קיין פוס מער אין מאַרציבאַל ניט אַריינשמעקן. חמץ אי׳ דאָס, חמץ שעבר עליו הפּסח!

— די צווייטע עצה איז: אַ בורר דאַרף מען דאָרטן אַריינשיקן, אַ רב וואָס איז ניט קיין קלענערער אין לערנען ווי דער מאַרציבאַלער רב.

— די דריטע עצה איז: אַז קיין פּאַרמישטער אינעם עסק טאָר אַ בורר ניט זיין, ער דאַרף זיי אַלעמען פרעמד זיין ווי דער טאָטער.

— די פערטע עצה אי־י־י־ז: דווקא אַ מקובל. דער שולחן ערוך ׳עט דאָ האַלטן מיט דעם ייד פון די ציגל. די קבלה ׳עט מיט לאַמינען האַלטן.

האָט ער דאָך אָפּגעאַרבעט, חיים־מאיר דער סווירער. צוריקצוצו גייט ער צופוס. מ׳עט עם אַ מטבע געוועלט אַריינרוקן, ט׳ער זיי אַ זאָג געטאָן אַז באַ קיין קאַראַבעלניקעס נעמט מען קיין נדבות ניט. נאָר וואָס:

— אַז זי׳עט די הונדערט פּרעיאַלן אָפּנעמען, ׳עט זי מיר אויסזוכן, לאַמינע, זי׳ט שוין שענקען אַ נדבה, וועט זי אַזוי חן האָבן אַף יענער וועלט ווי זי האָט חן אַף דער וועלט. יידן, אַ גוטן!

ער איז אַוועקגעגאַנגען. די ברידער זיינען געבליבן זיצן ווי די קשאַקעס. פּלוצלונג האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן, הילע, אַז קיין אויסגענוצטע שוועבעלע האָט עס ניט די ווערט, וואו׳עלן מאַרציבאַלער קאַראַבעלניקעס אויסזוכן אָט אַזאַ מין מקובל? און אַז מ׳עט שוין אויסזוכן, וואָס, אַ רב אַ מקובל ׳עט גיין אין מאַרציבאַל לויפן, זיך אַריינמישן אין אַ פּאַרפּלאָנטערניש, אַז ס׳גאָרניט זיינער אַן עסק? ער׳ט לויפן דאָרטן זיך פּאַרטשעפּענען מיט רעבע לייבע־גאָדען? אַוואַצע און אַוואַצע!

דעם סיוואַק ט׳מען איינגעשפּאַנט און דעם סווירער ט׳מען אָנגע־יאָגט. די שקיעה׳ט אַ כאַפּ געטאָן די וועג. נאָך אַ ווײַלינקע וואָלט מען עם געדאַרפט אין סוויעטאַטש גיין זוכן. האָט מען עם אויסגעשריען:

— אַ רגע, חיים־מאיר! דעם מקובל וואו זוכט מען אויסעט?

— אין מאַרקון! — אַזוי'ט ער געענטפערט, חיים־מאיר, ער איז באַלד פאַרשוואונדן געוואָרן אַף אַ סטעזשקע דאָרטן אין וואַלד.

אַריינגעפאָרן דאָ אין מיכאַלישעק, זיינען זיי אַוועק, די קאַראַבעלניקעס, אין בית־מדרש. גלייך אַפן אָרט ט'מען זיי געגעבן צו וויסן, דאָ וויים דאָך יעדער, אַז אין מאַרקון, ס'דאָך אַ פויערשער דאָרף, פון דאַנענט קיין דריי ווייאָרסט אויכעט ניט, פּאַזע די ווילייע, אַ העלפט די וועג אַף בואַק, הינטערן דאָרף לעבט זיך איינער אַ ייד, אין אַ כאַטע לעבן די ווילייע, גיט ער זיך אָפּ מיט די קבלה. די ווייב אי' באַ עם אַ פּשוטע יידענע, אַ פישערקע, מאַריאַשע רופט מען איר, קומט זי צו עם איינמאָל אַ וואָך אַף שבת מערניט. זי לעבט זיך אויכעט אַ גאַנצע וואָך אַליין אין אַ שטיבעלע לעבן די ווילייע דאָ ניט ווייט, צום הויף צוצו. ווי זאָגט מען עס, די זעלביקע ווילייע מערניט אַנדערשט געשליירט.

דערהערט די מעשה, ט'מען איינער דעם אַנדערן, הילע מיט שימע, אַזעטקענע מינעם געמאַכט, מ'עט געקענט מיינען, כ'וויים, די וואָלקנס האָבן זיך דאָ אַראָפּגעלאָזן אַף ווילנער גאַס אַראָפּ. ערשט קאַראַבעל־ניקעס געוווען מיט קנעפּעלעך אַף צו פאַרקויפן די פויערים אין די דערפער און אָט וואָס טוטצעך מיט זיי אָפּעט. דעם מאַרציבאַלער גביר מיט זיין יידענע צו אַ גט געפירט. די גרושה זיינען די הונדערט פריאַלן אָפּגעקאָסט. פאָרן אַריין אין סוויר חיים־מאיר דעם סווירער אופזוכן. אין מיכאַלישעק פאַקט מען עס. פירט ער זיי אָפּעט אין פאָדווראַנץ און דערציילט פון מאַרקונער מקובל, אַ ייד אַ פּרוש, האָט ער דאָ אין מיכאַלישעק אַ ווייב אַ פישערקע. אַ' דאָ'ט מען דאָך איר מאַריאַשע די קרומע גערופן, אַ' זי'ט אונטערגעהונקען אַף אַ פוס.

וואָס צאַך דאָ אָפּגעטאָן! ס'געגאַנגען צו נאַכט צוצו, די ברידער זיינען געשטאַנען דאָרטן לעבן בית־מדרש, וואָס טוען זיי, נעמען קריגן זיך! הילע'ט אַ שריי געטאָן אַז מ'דאַרף גלייך אַריינפאָרן צום מקובל אין מאַרקון. אַז עם דאַרף מען דאָך האָבן, ניט די יידענע זיינע. ט'עם אַריינגעזאָגט שימע אַז דאָס איז גלאַט נאַרישקייט, די ערשטע זאַך דאַרף מען אָנקומען צו די יידענע. זי דאָך דאָ אין מיכאַלישעק, יענער לעבט זיך אין מאַרקון ווילע ער איז אַ פּרוש. ער וויל ניט מ'זאָל עם קומען שטערן, טאָ וואָס 'לן זיי עם גיין דרייען די קאָפּ, ער קען זיי גאָר אַרויסטרייבן! יענע געסט אי' דאָס! אַ פיינע מעשה, קאַראַבעלניקעס פון יענער זייט סמבטיון 'לן זיך ביינאַכט יאָוען און בעטן איין קליינינקייט, ער זאָל מיט זיי אָפּפאָרן קיין מאַרציבאַל אויסטענהן זיך מיטן מאַרציבאַלער רב רעבע לייבע־גאָדען, פאַר אַן אשת־אישניצע אַ לאַנע־מינע. ניט ער האָט אַ שייכות מיט מאַרציבאַל, ניט מיט ר' לייבע־גאָדען און אַוודאי ניט מיט קיין אשת־אישניצע.

אַקיצור, די גאַנצע שטעטל האָט זיך אַריינגעמישט. מ'עט זיך אַף הילען אָנגעזעצט, ביז וואַנענט ער'ט ניט פאַרשטאַנען אַז דער ברודער

האָט רעכט. איבעריקנס האָט זיך די מאַריאַשע אַליין דאָרטן געיאַוועט.

האָבן איר די קאַראַבעלניקעס אַלציקעדינג אויסדערציילט, פון מאַרציבאַלער גבירס שידוך און ביזקל חיים־מאיר דעם סווירער.

וואָס זאָליך דיר זאָגן, די מאַריאַשע ט׳זיי געגעבן צו פאַרשטיין אַז אינדערוואָכן קען זי דעם מאַן ניט גיין איבעררייסן, ער איז פאַרטאָן אין לערנען, ער זוכט אויסעט נשמות פון אַלערלייאיקע וועלטן. שבת ׳עט זי עם אַלציקעדינג אויסדערציילן. שבתע־נאַכט קערט זי זיך אום אין מיכאַלישעק. ׳עט זי לאָזן וויסן.

זיינען די קאַראַבעלניקעס דאָ איבער שבת געבליבן. מ׳האָט זיך איבער זיי געקריגט, באַ וועמען ׳עלן זיי נאַכטלעגער האָבן.

וויי׳ז מיר, די קינעלע רוקט זיך צום וואַנט צוצו. אַ קינעלע האָט קיין צייט ניט. די מעשה!

יע, קערט זי זיך דאָ אומעט שבתע־נאַכט, די מאַריאַשע, דעם מקובלס ווייב. עס ווי מ׳רופט, ריכטיק, ווייס מען ניט ביזל היינטיקן טאָג, רופט מען עם „וויירעביודע־מאַטיר״ איבער די פּאָר ווערטער אין סידור, ער שרייט זיי אויסעט ווי אַ באַנומענער אין בית־מדרש פרייטיק צו נאַכט. דאָ יאַוועט ער זיך מערניט איינמאָל אַ וואָך צו קבלת שבת.

אַז זי׳ט זיך אומגעקערט שבתע־נאַכט אין מיכאַלישעק, האָט זי זיי אַלציקעדינג איבערדערציילט, די מאַריאַשע. דער מאַן אירער — אַ פיינער מאַן, אַ׳ נאָר אום שבת בלייבט ער מיט איר, דאָס אַן אַנדער מעשה — וואָס וויל ער, ער דאַרף זיך אַן עצה האַלטן, ניט מער און ניט וויניקער, מיט די נשמות פון די אַמאָליקע מקובלים וואָס מיט זיי רעדט ער זיך צונויפעט דאָרטן אין די כאַטע באַ די ווילִיע. ווי דו קוקסט עם אָנעט, דעם סידון, אַז יענע ל׳ן הייסן, ט׳ער אין פּאַריזש אויכעט פאָרן! פאַרשטייסטו מיר, מיט נשמות קען מען דאָך קיין זאַך ניט וויסן. יענע וואָך קען עס גראַדע ניט געלינגען. ניט געלונגען איז גיי לערן אַ בער טאַנצן.

דערהערט אַז ערשט איבעראַכטאָג שבת ׳עט זיין נייעס, האָבן זיי פאַרשטאַנען, די קאַראַבעלניקעס, אַז דאָס אי׳ נאָך וייט צום געלעכטער. אַז פּאַר כישופמאַכער האָבן זיי זיך געוועלט אויספּיינען. דאַמאָלסט אַז מ׳האָט זיי דאָרטן אין מאַרציבאַל שיער אין גאַס ניט צעטראָטן, האָבן זיי דאָך גלייך אַף אַן אָרט אויסגעשריען: „איין וואָך מערניט״. פון שרייען ווערט מען הייזעריק.

באַ די מאַריאַשע איז די קאָפּ אַ בעסערע ווי באַ טויזנט קאַראַבעלניקעס. זי איז געווען אַ יתומהלע, איך געדענק דאָך. דער מיכאַלישקער גאון, ר׳ שבתי פיינבערג ט׳מען עם גערופן, מיט יתומים און יתומות ט׳ער אַליין געלערנט. אַז ער איז קראַנק געוואָרן, ט׳מען עם צוגערעדט פאָרן אין דייטשלאַנד, דאָרטן ט׳מען עם אופגעשניטן, די דאָקטוירים, און דאָרטן איז ער אַפן אָרט אַוועקגעשטאָרבן. וואָלט ער דאָ געבליבן וואָלט ער ווייטער געלעבט, דאָס איז אַלציקעדינג גאָר אַן

אַנדער מעשה. נו.

נעמט זי, די מאַריאַשע, און טוט זיי אַ זאָג, אַז ניט געפֿידלט איז אונטערגעשפּילט. צואײַלן דעם מאַן אירן, דעם מקובל אין מאַרקון דאָרטן, קען מען דאָך ניט. אַ מקובל וואָס גיט זיך אָפּעט מיט די נשמות פֿון מתושלחס יאָרן און ביזקל משיחס צײַטן, איז באַ עם האָט אַ ווערדע אַ וואָך, אַ יאָר, דור־דורות? מ׳עט עם גיין אָפּשמייסן, ער זאָל וואָס גיכער מאַכן די אַרבעט? וואָ׳, ס׳אַ מולער? ס׳אַ סטאָלער? אַ׳ ס׳אַרויס־געוואָרפֿן די רייד.

האָט זי זיי אָט אַזוי נאַרייעט, די מאַריאַשע: זאָלן זיי אַוועק אַהיים, דאָרטן ׳לן זיי דעם מאַרציבאַלער רב אָנזאָגן אַז דער מאַרקונער איז זיך מישב וועגן דעם צי ער׳ט אַ בורר זײַן פֿאַר די לאַנע־מינע.

אַלציקעדינג וואָס מאַריאַשע׳ט זיי געהייסן האָבן זיי געמאַכט.

וואָס צאַך אין מאַרציבאַל אָפּגעטאָן דאַרף איך דיר ניט זאָגן! דאָ רופֿט מען עם, דעם מקובל, „װירעביודע־מאַטיר”, נאָר אין גאַנץ ליטע ט׳מען עם ניט אַנדערשט: „דער מאַרקונער”, גערופֿן. אין די ספֿרים רופֿט מען עם דאָך אָנעט „המארקוני”. „אַ׳ מ׳לעבט דערלעבט מען אַלציקעדינג”, אַזוי׳ט מען באַ זיי דאָרטן געזאָגט, „אונדזערע קאַראַ־בעלניקעם האָבן די מעשה מיטן גבירס גט צום מאַרקונער אַזש געבראַכט! עפֿן זיך הימל!”

אַ סך דאָרטן האָבן סתם ניט געגלייבט. וואָס, זייערע קאַראַ־בעלניקעם זײַנען אַוועק צום מאַרקונער?! הייבט זיך ניט אָן. אַז ס׳איז פֿערדס פֿוס, פּאָטקעוועס אַן אייניקל.

דערהערט „חיים־מאיר דער סווירער” האָט רעבע לייבע־גאָדע פֿאַרשטאַנען אַז פֿון רייַנסטן וואַסער איז דאָס. אַלצאיינס ט׳ער זיי איטלעכן פֿאַר זיך איבערגעפֿרעגט. שימען ט׳ער געהייסן צוואַרטן אין פֿירעס און דערווײַלע ט׳ער אויסגעפֿרעגט באַ הילען. נאָכדעם פֿאַרקערט. יעדער באַזונדער ט׳ער זיי אויסגעפֿרעגט מיט אַלע קלייניקייטן.

דער מענדל פֿון די ציגל איז בייז ווי אַ הונט געוואָרן. וואו׳ז געהערט געוואָרן, אַ רב זאָל קיין גט ניט לאָזן אָפּשיקן אַ ווײַב אַ נואַפֿטע, אַז די צוויי עדות האָבן אַלציקעדינג געזען, פֿאַרוואָס שיקט מען ניט, ווײַל די עדות, גרויסע קנאַקער, גאַנצע קאַראַבעלניקעם, עם־הארצים פֿון די מה־נשתנה, האָבן חרטה, קומען נאַכער צו פֿאָרן אין שטאָט אַריין און דערציילן פֿאַר די בענטש־ליכט אַ מעשה, אַז דעם מאַרקונער איז סמוטנע געוואָרן אַף דער עלטער, האָט ניט וואָס צו טאָן, זיצט ער זיך, און קלערט איבער וועגן מענדל פֿון די ציגל אין מאַרציבאַל און זײַן ווײַב לאַנע־מינע אין קאָנסטאַנטין. אַפֿן מאַרציבאַלער רב ט׳ער פֿאַראיבל געהאַט, דער מענדל, נאָר וואָס ט׳ער זיך נאַריש מאַכן, אַז רעבע לייבע־גאָדע הייסט צוואַרטן איז צוגעוואַרט.

רעבע לייבע־גאָדען איז וואַרעם געוואָרן אַפֿן האַרצן, סיי פֿון

גוטסקייט וועגן און סיי אַ ביסעלע, נו, יעדער מענטש זוכט זיך אויסעט אַ ביסעלע יחוס. פון גוטסקייט, ער איז געווען זיכער אַז דער מאַרקונער וועט אויספּועלן פּאַר לאַנע־מינען די כתובה מיט אַלציקעדינג וואָס ס׳שטייט דאָרטן, זאָל זי אַרויסגיין אַ ריינע, זאָל זי זיך אויסזוכן אַן אַנדער מאַן, באַ אַטאָ דעם מענדל פון די ציגל ׳עט דאָך סיי ווי בלייבן אַ וועלט מיט געלט. האָט דאָך רעבע לייבע־גאָדע אויכעט פאַרשטאַנען אַז דאָס איז דעם רבונו של עולמס ווילן. מיטן רמב...ם ט׳ער ניט גיין שפּאַרן זיך, דער מאַרציבאַלער רב. אַ מקובל קען זיך אַף אַלציקעדינג פּאַרמעסטן!

בשעת מעשה ט׳ער זיך געפרייט, רעבע לייבע־גאָדע, אַז צו עם אין שטאָט קען נאָך אַריינפּאָרן דער מאַרקונער.

פּנים אל פּנים מיטן מאַרקונער!

אַוועקגעגאַנגען אַ האַלבער יאָר. גאָרניט. פון גביר איז אַ באַרג אַש געוואָרן. ער׳ט זיך שוין אויסגעזוכט אַ נייע כלה, נאָר ביז וואַנענט ס׳ניטאָ קיין גט אי׳ דאָך ניטאָ וואָס צו ריידן. באַ עם האָבן זיך די טעג ווי פּעך געצויגן.

אינמיטן ווינטער, נעמט און פּאָרט אַריין אין מאַרציבאַל אַ שליח. שאַ, אַ בריוו פון מאַרקונער!

אַז אַלע זיינע יאָרן שיקט ער ניט קיין איינגעטונקטע פּענע, אין ווילנע אויכעט ניט. צו קיין אויסגעקלונגענע גאונים אויכעט ניט. און וועגן אַ לאַנע־מינע, ער קען איר ווי דעם טאָטער, שיקט ער אַ שליח מיט אַ שליטן, מ׳זאָל עם קיין מאַרציבאַל אַוועקטראָגן אַ בריוו. אַ סימן אי׳ דאָס געווען, אַז באַ די גרעסטע יידישע נשמות, ווער וויים, אפשר איז אליהו הנביא באַ עם אין שטיבעלע באַ די ווייליע אויכעט געווען, אַז באַ זיי ט׳מען געהאַלטן אַ׳ מ׳דאַרף טאָן פּאַר לאַמינען. דעם בריוו ט׳ער אַף אַראַמיש אָנגעשריבן. אַז באַ די מקובלים רעכנט זיך לשון קודש אַז ס׳פּאַר די יידענעס אַפן מאַרק. דאָרטן איז געווען פאַרשריבן דער טאָג ווען ער׳ט אין מאַרציבאַל אַריינפּאָרן זיין אַ בורר פּאַר לאנא מינא בת ר׳ יהודה שכנא. אין בריוו איז געשטאַנען, אַז ער וויל זיך צונויפטרעפן מיטן מאַרציבאַלער ביחידות און ווייטער — קיינעם.

שטעל זיך פּאָר! אַז אַ מקובל גייט זיין אַ בורר דאַרף ער זיך מיטן בעל־דין גאָרניט צונויפריידן! ער וויים שוין ווי אַזוי מ׳דאַרף ריידן.

אין מאַרציבאַל האָט געקלונגען. אין קאָנסטאַנטין האָט געקלונגען. אין מיכאַלישעק האָט אויכעט געקלונגען. און אין נאָך פיר און פערציק שטעטעלעך האָט געקלונגען. באַ וועמען ט׳מען ניט געהערט די מעשה, באַ אַלעמען! איוויער בייטש־שטעקלעך! ליפּנישקער געצעם!

סמאַרגאָנער בערנטרייבער! וואוהין דו זאָלסט זיך ניט אַ קער טאָן. איין זאַך מערניט ט׳מען געוועלט אַלע ווימן: וואָס׳עט דער מאַרקונער מקובל קענען אָנדרשענען, די אשת־אישניצע אַראָפּנעמען פון די תליה, אַ! וואָס, ער׳ט גיין דערציילן אַז פון הימל ט׳מען עם אונטערגעזאָגט, אַ׳

די קאַראַבעלניקעס האָבן אַ טעות געהאַט אין וואַלד, אַ ווערע איז דאָס געווען מיט אַ ווערדריכע? וואָדען? אַ ווערדע איז צוגעגאַנגען צו אַ וועדריכע, ט׳ער איר אַ זאָג געטאָן: וועדריכע! קום מי׳לן זיך אויסהורן!

באַ למדנים ט׳מען אַנדערשט גערעדט. באַ זיי איז געווען אַ זיכערע זאַך, אַז דער מאַרקונער ט׳זיך מיט גמרות און מיט פּוסקים וואַרפן, ער׳עט ברענגען פון דעם און פון יענעם, פון אויבן און פון אונטן, פון בבל און פון אַשקאַש אַז די גאַנצע מעשה וואָס די קאַראַבעלניקעס האָבן דאַמאָלסט אויסדערציילט פאַרן רב רעכנט זיך ניט קיין כשרע עדות. אַ קלוגער בורר געפינט שוין באַם עדות אַ פּגם.

באַ, אַ׳ מ׳שפּילט זיך מיטן מאַרקונער!

אַנדערע האָבן גאָר נביאות געזאָגט, אַז ער׳ט געפינען אין די ספרים, דער מאַרקונער, טאָמער איז דער מאַן אַן אכזר, גייטאָך עס אויבעט אין דין אַריין. אין מאַרציבאַל׳עט מען ברענגען אַ גאַנצע שטאָט, זיי׳לן אויסדערציילן ווי אַזוי דער מענדל פון די ציגל האָט זיך די אַלע יאָרן איינגעזויגן אין לאַמינען ווי אַ פּיאַווקע. וואָס זי׳ט זיך באַ עם ניט אָנגעליטן! מ׳זאָל נאָר ניט געפּרואווט ווערן צו וואָס מ׳קען געוווינט ווערן.

באַ די ליצנים ט׳מען איין זאַך גערעדט מערניט. אַז דער מאַרקונער ׳עט געוואָר ווערן באַ די מלאכים אַז דער מענדל פון די ציגל איז אַ ניט־דערבאַקענער מאַנסביל, אַ סימן האָט מען, קיין קינדער אי׳ באַ זיי דאָך ניטאָ. טאָמער אי׳ דאָס ווייניק, קען מען דאָך אַ קוק טאָן באַ דעם מענדל פון די ציגל, די שיטערע, נאַסלעכע באָרד. וואָס, אַף אַזאַ מין מיאוסקייט ׳עט מען זיך פון הימל ניט צוקוקן? אַף חידושים לויפט מען אומעטום קוקן!

און דער מענדל פון די ציגל, ער׳ט זיך די גאַנצע צייט אויבעט ניט אונטערגעפּוילט, פון אומעטום ט׳ער אייגענע בוררים אַראָפּגעבראַכט אין מאַרציבאַל. אַ פּולע פון ווילנע, אַנדערע פון יענער זייט סמבטיון. איינעם אַ רב אַ גאון, פּערלאָוו ט׳מען עם גערופן, ט׳ער אַראָפּגעבראַכט פון „דאָמבראָוויץ על־יד סאַרנע״, אַזוי רופט זיך דאָרטן די שטעטל. ראָוונער גובערניע! עך וועלט! וואָס אַ גביר קען! זיי זיינען אַלע אַריין צו רעבע לייבע־גאָדען און עם ווייטער די זעלביקע גמרות געבראַכט. אַז אַלע רבנים האָבן איין פּנים. אַלציקעדינג ט׳ער פאַרשריבן באַ זיך אין פּנקס. ער׳ט צוגעזאָגט פּסקענען וויבאַלד ער׳ט נאָר הערן בוררות פון דער אשהס צד.

אין קאָנסטאַנטין דערווייַלע, האָט זיך די גאַנצע שטאָט אָנגענומען פאַר לאַנע־מינען נאָך מער ווי אין מאַרציבאַל. וויבאַלד מ׳האָט צעטראָגן, אַז דער מאַרקונער גייט אַריינפאָרן אין מאַרציבאַל פון אירטוועגן, ט׳מען איר אַ מלכה גערעכנט, די מלכה קאָנסטאַנטין. מ׳עט איר די בעסטע שידוכים נאַרייעט, ווי נאָר זי׳עט ניט האָבן פון מאַן דעם גט. וואָס, אַזאַ פאַרשיין דאַרף אַ גרושה בלייבן, אַ׳ צו וואָס? עלנט ווי אַ

שטיין איז דאָך ערגער ווי אין האַלדז אַ ביין. באַ זיי אין די כאַטע דאָרטן ט׳מען פון אומעטום די שענסטע מתנות אַריינגעטראָגן. אַ קלייניקייט, אָרעמע יידן לערנען בלק מיט אַ חזירשן גביר! וואָס ס׳האָט זיך באַ זיי אין די כאַטע ניט באַוויזן! אַ וואַנט־זייגער מיט אַ פּאָמפּעדיקל ווי אַ סאָווע, אַ טישעלע מיט פּיסעלעך ווי באַ אַ לייב, אַ בילד פון מערת המכפלה. מיט פאַרבן! פרעג ניט. וואָס באַ אַן אָרעמאַן קען זיך פאַרוואַלגערן ׳עסטע באַ קיין גביר ניט געפינען.

מ׳פּלאַפּלט און מ׳פּלוידערט. אַ׳ מ׳דערוויסט זיך, איז עס ני׳ דאָס.

ס׳געווען ערגעץ אינמיטן שבט. אין מאַרציבאַל ט׳זיך געשטעלט יענער פראָסט. מיט די אייז־ליכטלעך ט׳מען אַ כאָפּטע קאָזאַקן געקענט אַוועקלייגן. די קראָמען ט׳מען איבערגעלאָזן אַף הפקר. מ׳עט זיך גוט אָנגעפּעלצט און מ׳עט אָפּגעוואַרט דעם שליטן. אַ פולע יידן האָבן זיך דאָרטן אָפּגעפראָרן די אייוערן. אַזאַ שיינע זון איז געווען, די גאַנצע שניי האָט געפינקלט און געבלישטשעט. סוף־כל־סוף ט׳מען דעם שליטן דערזען. דער פורמאַן אי׳ געווען אַ גרויסער אָרעמאַן, אַבישלעימע דער טיכערניק ט׳מען עם גערופן, אַ סווינציאַנער, אַלע וואָך קומט ער דאָ צו פאָרן אין מיכאַלישעק, מאַריאַשען פירט ער אָפּעט אין סווינציאַן פאַרקויפן אירע פיש דאָרטן, זי׳ט דאָס עם צוגעשטעלט דעם שליטן, אַ׳ דער מאַן אירער פאַרשטייט זיך נאָר אַף רייזעס דאָרטן אין די הימלען. זי איז יענע בריה, די מאַריאַשע, וואָס זי׳ט וואַנצאַקעס מיט לעשטשן געכאַפּט מיט אירע שעטקעס, האָבן די פישער מיט זייערע בוטשעס מערניט געחלומט דערפון. נו.

באַ די מאַרציבאַלער, אַז זיי האָבן דערזען אַבישלעימעס שליטן ווי ער פאָרט אין מאַרציבאַל אַריין מיטן מאַרקונער איז דאָס ניט אַנדערשט, אליהו הנביא מיטן רייטוואָגן. דער מאַרקונער איז אַ קליינער, אַ ביינערדיקער ייד, באַ עם איז אַ צעשויבערטע קאָפּ לאַנגע ווייסע האָר. אַזאַ ווילדע קאָפּ האָר רופט מען דאָך אָנעט „ווי באַם ראָגע־טשאָווער". דעם גאַנצן פּנים האָבן זיי עם פאַרבאַהאַלטן, די האָר, נאָר די באַקן ט׳מען געזען, שפּיציקע אַזעלכע. און די באָרד! טויזנט שפּיצן אי׳ געווען באַ איר, באַ די באָרד! שיער ניט ביזקל די פיס! פרעג ניט.

אַבישלעימע׳ט גענומען שרייען „אַ וואַרע! יידן, מאַכט אַ וואַרע!" און די קליאַטשע זיינע, ניט פון די שענסטע פערד אי׳ דאָס געווען, פון עם איז אַראָפּגעהאַנגען די גאַנצע מיסט וואָס צאַך צוגעקלעפּט, די קליאַטשע ט׳ער אָנגעטריבן ביזקל פאַרן בית־דין שטיבל. ר׳ לייבע־גאָדע האָט דעם מאַרקונער אָפּגעוואַרט אינדרויסן, באַ די פריזבע. שטעל זיך פאָר, אין אַ פראָסט! וואָס, דעם מאַרקונער ט׳מען ניט אָפּוואַרטן? ווערס׳עט די זאַך פאַר די אויגן דערזען, דער׳עט שוין ניט פאַרגעסן. רעבע לייבע־גאָדע איז געווען אַ ייד אַ גיבור מיט ברייטע פּלייצעס, באַ עם איז געווען אַן אויסגערונדיקטע באָרד, אַ שוואַרצע ווי די קוילן איז זי געווען, די באָרד. ער האָט זיך צעקושט מיטן קליינינקן

מאַרקונער, מיט די ווייסע באָרד מיט טוויזנט־איין שפּיצן ביזקל צו די פּיס. מ׳איז אַריין אינעווייניק, די טיר האָט מען אַזוי ריכטיק פאַרשפּאַרט. אַז ביחידות הייסט ביחידות. די מאַרציבאַלער רביצין האָט אָנגעגרייט פאַר גראָפן אַ טיש, אַליין איז זי אַוועק זיצן באַ די שוועסטער. קיין שטיקל ברויט ט׳ער אין מויל אַריין ניט גענומען, דער מאַרקונער! נאָר אַ לחיים מיטן מאַרציבאַלער ט׳ער אויסגעטרונקען.

דער מאַרקונער׳ט גענומען ריידן, פאַרשטייסטו מיר, מיט אַ שטימע ווי באַ אַ מקובל. אַלציקעדינג געניו וואָס ער׳ט מיט עם גערעדט דאָרטן אין בית־דין שטיבל, מיט די תרגום ווערטער וואָס אין די הפטורה ניטאָ, דאָס קען איך דיר ניט זאָגן. וועל איך דיר איבערגעבן בקיצור. שטעל זיך פאָר, ער׳ט זיך אָנגעהערט וועגן לאַנע־מינען באַ מלאכים, מקובלים, נשמות. פון אַלע הויכע הימלען.

קוק די קינעלע! זי האַלט זיך! ביז וואַנענט מ׳עט דאָ היינט ביינאַכט ניט אויסדערציילן ווי אַזוי דער מאַרקונער׳ט אָפּגעראַטעוועט לאַנע־מינען ע׳ט זי זיך ניט אויסברענען, די קינעלע!

אָט וואָס ס׳האָט דער מאַרקונער פאַר רעבע לייבע־גאָדען גערעדט, אַזוי צו זאָגן:

מאַרציבאַלער!

אַלטער ווייז אין נייע לאָגלען איז דאָס! מיט לאַנגע וועלטן איידער ס׳אַף דער וועלט געקומען אונדזער בידנע וועלטעלע, איז שוין געווען דער לוח. אין לוח איז צו אַלצדינג אַ צייט. האָט קהלת דען ניט געזאָגט:

אַ צייט צו רייסן

און אַ צייט צו נייען.

אַ צייט צו שווייגן

און אַ צייט צו ריידן.

די מעשה אין מאַרציבאַל איז דאָך געווען אין מנחם אב. נאָך תשעה־באב. די אשה איז גאָט די נשמה שולדיק! אין די הימלען רופט זיך עם „יענע דריי וואָכן". פון אסרו תשעה־באב ביז ראש־חודש אלול. אַז אַפילו דאָ, בישיבה של מטה, פעלן ניט קיין סימנים. אין די פּאָוועטינעס וואָס אַף ביידעמער, און אין שפּאַרונעס באַ די בערוועגעס, נעמען גרילצן די גרילן. די ווילע פאַלט אַראָפּעט. באַ אונדז אי׳ דאָך דאָ די ווילע! און באַם סאַמע אַראָפּפאַלן לאָזט זי אַרויסעט טראָפּעלעך נאָגעניש אין דער לופט אַריין. אַ ווינטעלע טוט די בלעטער באַלעבן מיט אַ הימלשן ניגון, די דעמבעס מיט שפּיצפינגער־טענץ, בעראָזעס — מיט קאַראַהאָדן. אָט קאַפּריזנע. בגילופין! מערניט די נאָדלדיקע ביימער, שטייפע ווי אונטער־שמשים, קוקן זיך צו, שטאַר און פאַר־דראָסיק, צו שפּעט־זומערדיקע שפּרינגעניש באַ די רייפע בלעטעלעך. איי, די נאָדלדיקע ביימער וואָס מאַכן זיך יענע דריי וואָכן אויך ניט־

וויסנדיק, זיי איז באַשערט גרעסערע עבירות. גרעסערע!

איין קליינִיקייט, יענע דריי וואָכן. אסרו תשעה־באב ביז ראש־חודש אלול. דאַמאָלסט דאַרף אַ פשוטער בשר־ודם זיך אַ קאַפ אונטערגעבן די יצרים און אָפּהיטן דעם „אל תהי צדיק יותר מדיי”. ווען מען ס׳כאַפט אָן אַ יצר אין יענע דריי וואָכן, איז עס פון אַ מלאך. שטעלט מען זיך אַקעגן דעם מלאך, ווייכט מען פון עבירהלעך אַפילו אין ליבע־זאַכן אויך דאַמאָלסט; דעם מענטשן, אַ מאַנסביל צי אַ ווייבספאַרשוין, איז באַשערט אַ גאַנצן יאָר זינדיקן מיט האַרבערע זינד, מיט גזילות, פעלשונגען, רציחה און בלוטפאַרגיסונג, פאַר זאַכן אַפילו, וואָס אַף זיי קען מען גאָר קיין תשובה ניט טאָן, ניט אַף דער וועלט ניט אַף יענער וועלט.

מאַרציבאַלער! אַלע ליבשאַפטן וואָס זיינען אייביק און עכט, וואָס דער טויט קען זיי אויכעט ניט אויסלעשן, און בשעת מעשה זיינען זיי קעגן דין, קעגן קהל, דאָס איז ניט אַנדערשט נאָר פון אַ מלאך.

וואָס פאַראַ מלאך? אהבאל המלאך רופט מען עם. ער איז דער מלאך פון לינקע ליבעס: זקנות מיט בחורימלעך, זקנים מיט בתולות, יידן מיט גויים, אשת־אישניקעס מיט אשת־אישניצעס, גלאַט אַ שידוך וואָס עלטערן שטייען צו אַז בשום אופן וועט דאָס ניט זיין.

קיין צדיק אַ מלאך איז ער ניט, אהבאל. בישיבה של מעלה ט׳מען עם פאַרשיקט אין אַ פיצינקע הימעלע, לעבט ער זיך דאָרטן אַ פאַררוקטער ערגעצוואו באַ די הינטערשטע אַקס פון די מרכבה של מעלה. און דאָרטן דרשנט ער אַז ליבשאַפט באַ מענטשן שפיגלט דאָך אָפ בשעת מעשה ליבשאַפט צו גאָט. אַז בצלמו האָט דאָך גאָט דעם מענטשן באַשאַפן. נאָכמער, דאַמאָלסט אַז אַ מענטש איז פאַרליבט מיט ריכטיקע ליבשאַפט, דאַמאָלסט וועט דאָך דער מענטש ניט גיין דאַוויים וואָס אָפטאָן קיין שלעכטע זאַכן דאָ אַף דער וועלט.

וועט איר דאָך־פרעגן: און וואָס איז מיטן לא תנאף? די אַלע עריות? די תוכחה? אַלץ אמת, מאַרציבאַלער! דאָ רעדט מען פון די מלאכים און ניט פון קיין דין. די עבירה איז אָבער דאָ די עבירה פון אהבאלן, ניט פון די אשה לאנא מינא אין מאַרציבאַל!

די אַנדערע מלאכים נעמען מיט חרמות און מיט שמתאות און פאַרשפאַרן אהבאלן די וועג וואָס פירט פון זיין הימעלע אַראָפצוצו אַף דער ערד. אין די דרייעניִשן פון די רעדער, די קרייזונגען פון די קראַנצן און די ראָדן פון די רונדיקע וועזנס, האָט זיך אהבאל געפונען מערניט איין דורכגאַנג: אין יענע דריי וואָכן שפעט אין זומער, פון נאָך תשעה־באב און ביז ראש־חודש אלול, ווען די תאווה באַ אַ מענטשן פלאַקערט אוף, ביז וואַנענט די אַלע מלאכים אינאיינעם קענען עם, אהבאלן, די וועג ניט פאַרשטעלן. דאַמאָלסט טוען זיך אַ רוק־אָפ די שטערן מיט די וואָלקנס מיט די הימלדיקע וועזנס און מאַכן אהבאלן אַ וואַרע.

ווי אַן אַלטער בעל־מלחמה אין ריטערלעכן קאַרעט, וואָס קען

אַמאָליקע גבורה מערניט איינמאָל אין יאָר באַווייזן, לאָזט זיך אהבאל המלאך אין תחום אַראָפּ שפּעט אין זומער. וואו נאָר אַ גלי, אַ זאָט און אַ ברי פון פאַרווערטע ליבע, נעמט ער און צעצינדט אין האַרצן אַ שריפה, וואָס קיין מענטש קען זיך איר ניט אַקעגנשטעלן.

„ד י דריי וואָכן” סתם איז דאָך פון שבעה=עשר בתמוז, ווען נבוכדנצר מיט זיינע חיילות האָבן די וואַנט אַרום ירושלים איינגע= בראָכן, און ביז תשעה=באב ווען די שטאָט איז געפאַלן. באַלד נאָכדעם איז „י ע נ ע דריי וואָכן”, אהבאלם דריי וואָכן: פון תשעה=באב און ביז ראש=חודש אלול. אלול קלאַפּט מען דאָך שוין צו סליחות.

מאַרציבאַלער! אין די הימלען איז אַזוי ווי אַף דער ערד: צווישן אַ טרויער מיט אַ טרויער קען זיך גאָלע פרייד אַריינרייסן.

מאַרציבאַלער! די עבירה וואָס ס׳האָט אָפּגעטאָן די אשה איז וואָרהאַפטיק אַן עבירה. נאָר אַז ס׳איז געווען אין יענע דריי וואָכן, איז עס דעם מלאך אהבאלם אַן עבירה, ניט די אשהס! דער מלאך אהבאל טענהט ווידער אַז דאָ ט׳ער בפירוש אָפּגעראַטעוועט אַ יידיש=קינד פון אַן אומבאַשערטן שידוך וואָס קען נאָר ברענגען צער סיי דעם מאַן און סיי די ווייב. אַז ס׳וואָלט צו קיין גט ניט געקומען וואָלטן זייביידע באַגאַנגען גרעסערע עבירות. גרעסערע!

אַז ס׳איז אין יענע דריי וואָכן דאַרף מען די אשה דן זיין לכף זכות! זייט געבענטשט, מאַרציבאַלער!

דער מאַרקונער איז אַרויס, ער איז אַרוף אַפן שליטן, אַבישלעימע׳ט אָנגעטריבן דעם פערד און שוין.

דעם זעלביקן טאָג האָט ר׳ לייבע=גאָדע געפּסקנט אַז ער נעמט אָן לאַנע=מינעס בוררות. דער גביר דאַרף איר אויססילוקן די הונדערט אימפּעריאַלן. אומעטום ט׳מען נאָר געוועלט וויסן, וואָס ט׳ער דאָרטן געזאָגט אין זיין בוררות, דער מאַרקונער. געווי ט׳מען ניט געוואוסט, נאָר וואָדען, ס׳דערגאַנגען אַז דאָרטן וואו מ׳זינדיקט אונטער אין ליבע=זאַכן אין „יענע דריי וואָכן”, איז עס די מלאכה פון אַזאַ מין מלאך. ווי אַזוי מ׳רופט עם ט׳מען ניט געוואוסט, ט׳מען עם גענומען אָנרופן פשוט: „דער מלאך פון מאַרציבאַל”.

באַ די רבנים ט׳מען גענומען ריידן, אַז מ׳האָט צו טאָן מיט אַ גט, און ס׳גייט אין אַן אשת=אישניק צי אַן אשת=אישניצע, צי וועט מען ניט קומען מיט אַ טענה אַז געשען איז דאָס אין יענע דריי וואָכן, ווייל אויבע שוין אַזוי, ׳עט מען ברענגען אַ ראיה פון מלאך פון מאַרציבאַל. באַ זיי הייסט דאָס דאָרטן: „ראיה ממלאך דמארציבאל”.

וויי׳ז מיר! די קינעלע! באַם וואַנט האַלט זי שוין!

דאָס שטיבעלע איז אַזוי פֿאַררויכערט געווען פֿון קינעלע־רויך אַז קוים האָב איך די מומע ביילקע געקענט זען. גליאיקע האָלעווושקעס, ווי יאָגנדיקע שטערן, האָבן געשאָסן און געשפּונען. ס׳האָבן אַרומגעשוועבט פֿליאיקע צירהס, סעגלען, שוואָלעך. אינדערהייך האָט אַ האַלב־לבנהדיקער תּבֿיר אומזיסט געפּרוּווט פֿאַנגען אַ שטערנדל. אין אַ ווייטן ווינקל האָט אַ בליץ געטאָן מיט אַ שלשלת.

די מומע ביילקע האָט אַרויסגעצויגן דאָס שיער ניט אויסגעברענטע קינעלע פֿון וואַנט, פֿלינק אָנגעצונדן דערמיט אַ נײַעם. מיטן ניגון פֿון אַ מעשה האָט זי אונטערגעברומט:

אַ שטעקעלע אַרײַן
אַ שטעקעלע אַרויס
די מעשה איז אויס.